

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІН: ВІД ІДЕЙ ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

(з досвіду роботи)

*Друкується за рішенням науково-методичної ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 12.12.2023, протокол № 7)*

Кропивницький
2024

УДК 37.011.33 (07)

А 28

Адаптація до змін: від ідей до результативності (з досвіду роботи): посібник / уклад.: Голодюк Л.С., Федірко Ж. В. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2024. 90 с.

Посібник з досвіду роботи галузевих координаторів Нової української школи в Кіровоградській області та вчителів закладів загальної середньої освіти, які беруть участь в інноваційному освітньому проєкті всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти».

Посібником можуть скористатися педагоги-практики, студенти педагогічних ЗВО, керівники закладів освіти.

Рецензенти:

- Война Г.Г. – директор комунального закладу «Ліцей імені Тараса Шевченка Кропивницької міської ради», кандидат наук з державного управління;
- Скрипка Г.В. – завідувач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

© КЗ «КОШПО імені Василя
Сухомлинського», 2024

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| Передмова..... | 4 |
| Сучасна освітня програма – якісна освіта в закладі!..... | 6 |
| Особливості вивчення мовно-літературної освітньої галузі в новій українській школі..... | 32 |
| Сучасні підходи в реалізації завдань іншомовної освіти в нуш..... | 36 |
| Впровадження державного стандарту базової середньої освіти під час викладання інтегрованого курсу «пізнаємо природу»..... | 40 |
| Досвід пілотування математичної освітньої галузі У 5-6 класах за державним стандартом базової середньої освіти..... | 48 |
| Технологічна освітня галузь у новій українській школі (5-6 клас)..... | 52 |
| Педагогічний дизайн впровадження соціальної та здоров'язбережувальної галузі | 56 |
| Реалізація мистецької освітньої галузі в 5-6 класах нуш..... | 59 |
| Переваги та виклики реалізації інформатичної освітньої галузі за державним стандартом базової освіти в пілотних класах (5-6 клас)..... | 63 |
| Психологічний супровід реалізації базової середньої освіти в новій українській школі..... | 66 |
| Організаційно-методичні аспекти діяльності асистента вчителя в процесі реалізації концепції «нова українській школа» в пілотних закладах..... | 73 |
| Фізична культура в умовах нової української школи..... | 84 |
| Відомості про авторів..... | 87 |

ПЕРЕДМОВА

Створення Нової української школи є важливим кроком у розвитку освіти в Україні, вона спрямована на створення сучасної, інноваційної та гнучкої освітньої системи і повинна бути адаптована до різноманітних потреб та інтересів учнів, незалежно від соціального статусу чи місця проживання, а також до швидких змін у суспільстві та технологіях. Гнучкість у навчальному процесі, використання сучасних методів та інструментів, а також акцент на індивідуальний розвиток кожного учня є ключовими аспектами цієї системи.

Концепція «Нова українська школа» є ініціативою українського уряду, спрямованою на модернізацію освітньої системи в Україні. Ця концепція включає в себе ряд змін у змісті навчання, методиках викладання та створенні сприятливого освітнього середовища. Основною метою є створення шкіл, де навчання буде цікавим та захоплюючим, де учні отримують не лише знання, а й розвиватимуть навички, які необхідні для успішної реалізації своїх планів у майбутньому.

Нова українська школа створює умови для гнучкої та інноваційної освіти, яка готує учнів до життя в сучасному світі, де важливою є не лише здатність засвоювати інформацію, але й уміння застосовувати її, адаптуватись до змін та розвиватись як особистість.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406 «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» на базі закладів загальної середньої освіти на 2021-2027 роки» в Кіровоградській області були визначені заклади загальної середньої освіти: комунальний заклад «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради», комунальний заклад Ліцей "Перспектива" Світловодської міської ради, комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області, гімназія № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області. Учасниками цього проекту в області стали 217 учнів (8 пілотних класів) та 69 вчителів, які відіграють ключову роль у стимулюванні ініціативності учнів, розвитку їх творчих здібностей та формуванні нових цінностей у навчальному процесі 5- 6 класів.

Роль вчителів у системі освіти надзвичайно важлива. Педагоги є ключовими агентами в освітньому процесі, де мають великий вплив на якість навчання та виховання учнів, впроваджують нові підходи та методи навчання у практику, адаптують навчальний процес до сучасних вимог, створюючи стимулююче навчальне середовище, грають ключову роль у вихованні та навчанні учнів і часто виступають у ролі наставників, консультантів, менеджерів та організаторів освітнього процесу. Вони взаємодіють з адміністрацією школи та батьками учнів для досягнення спільних цілей у навчанні й вихованні. Їхня активна участь у процесі прийняття рішень допомагає забезпечити ефективне функціонування школи та задоволення потреб учнів.

Професійний розвиток педагогів сприяє підвищенню якості освіти та забезпечує їхню готовність до змін. Педагоги повинні постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб ефективно впроваджувати інновації та реформи в освіті. Важливу роль у розвитку творчого потенціалу педагога відіграє післядипломна педагогічна освіта.

Співпраця науково-педагогічних та педагогічних працівників комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» з педагогами закладів-учасників проєкту всеукраїнського рівня є надзвичайно важливою для розвитку освіти в Україні. Ця співпраця сприяє зростанню фахової майстерності педагогів, дозволяє вчителям бути більш успішними та ефективними в своїй професійній діяльності та впроваджувати інновації в освітній процес.

СУЧАСНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА – ЯКІСНА ОСВІТА В ЗАКЛАДІ!

*Олена ПОЛОВЕНКО, Лілія МАТЯШОВА, Борис КРАВЧЕНКО,
Володимир КАРПУК, Дмитро СУЛІМА, Наталія МЕРДАК,
Людмила ГУЛА, Світлана ЧУБОВА, Катерина БЕРШАДСЬКА*

Наказом МОН України № 406 від 02.04. 2021р. заклад визначений учасником інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (далі Проєкту).

Організація освітньої діяльності у пілотних класах в 2021/2022 н.р. (5 клас) та в 2022/2023 н.р. (6 клас) здійснювалася відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р, розроблена на основі Державного стандарту базової освіти (2020), Типової освітньої програми (наказ МОН від 19.02.2021, №235).

Освітня програма передбачала досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом та спрямована на:

– формування в учнів сучасної наукової картини світу; виховання працьовитості, любові до природи; розвиток в учнів національної самосвідомості;

– формування особистості, яка прагне вдосконалювання та перетворення суспільства, її інтеграцію в систему світової та національної культури;

– формування загальної культури особистості, її адаптації до життя в суспільстві;

– виховання громадянськості, поваги до прав і свобод людини, поваги до культурних традицій та особливостей інших народів в умовах багатонаціональної, мультикультурної держави;

– створення основи для усвідомленого відповідального вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм; формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення тощо.

Важливим показником життєвої компетентності школяра, його життєздатності, спроможності правильно орієнтуватися у життєвих реаліях та здатності допомагати розв'язувати проблеми є цілісне світобачення. Саме тому освітня діяльність у пілотних класах була спрямована на сформованість базових особистісних якостей дитини, таких як: міжособистісна злагода, міжособистісне партнерство, самостійність, чуйність, шанобливість, допитливість, спостережливість, креативність, розсудливість.

Освітня програма:

– відповідає структурі типової освітньої програми та визначеним нею вимогам до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою закладу освіти;

Освітня програма –
сучасна якісна освіта!

– визначає (в обсязі не меншому ніж встановлено відповідною типовою освітньою програмою) загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти (в годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання;

– містить навчальний план, що ґрунтується на одному з варіантів типових навчальних планів відповідної типової освітньої програми і може передбачати перерозподіл годин (у визначеному типовим навчальним планом обсязі в межах мінімального/максимального навантаження для кожної галузі) між обов'язковими для вивчення навчальними предметами (крім державної мови) певної освітньої галузі, які можуть вивчатися окремо та/або інтегровано з іншими навчальними предметами;

– містить перелік модельних навчальних програм, що використовуються закладом освіти в освітньому процесі, та/або навчальних програм, затверджених педагогічною радою, що мають містити опис результатів навчання учнів з навчальних предметів (інтегрованих курсів) в обсязі не меншому ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами;

– описує форми організації освітнього процесу та інструментарію оцінювання.

Освітня програма пілотних класів є складовою (розділом) освітньої програми закладу і має таку структуру.

1. Пояснювальна записка.
 2. Вимоги до осіб, які розпочинатимуть здобуття базової середньої освіти.
 3. Загальний обсяг навчального навантаження.
 4. Опис очікуваних результатів навчання за освітньою програмою.
 5. Перелік модельних навчальних програм.
 6. Форми організації освітнього процесу.
 7. Опис інструментарію оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.
 8. Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.
- Освітню програму закладу схвалено педагогічною радою закладу та затверджено наказом директора.

Одним зі складників якості освіти є її зміст, закладений в освітніх програмах. На чому має базуватися освітня програма? Чи можна не розробляти програму, а користуватися типовою? Аби дати відповідь на всі ці запитання, слід розуміти сутність понять «типова освітня програма», «освітня програма», «модельна навчальна програма», «навчальна програма». Сутність цих понять визначена в Законі України «Про повну загальну середню освіту»:

Типова освітня програма – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями результатів навчання, визначених державним стандартом (стандартом спеціалізованої освіти) для відповідного рівня повної загальної середньої освіти, що затверджується

центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (для закладів спеціалізованої освіти – центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади спеціалізованої освіти).

Освітня програма закладу освіти – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, спланованих та організованих закладом освіти для досягнення учнями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання. Цей документ розробляють і затверджують відповідно до ЗУ «Про повну загальну середню освіту».

***Модельна навчальна програма** – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендовані для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.*

Навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів із навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження [3].

Документ затверджує педагогічна рада закладу освіти.

Наголошуємо, що основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є **освітня програма закладу загальної середньої освіти**. Заклад освіти розробляє освітню програму для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6) класи на основі [Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021](#)

Типова освітня програма розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Типова освітня програма окреслює обов'язкові та рекомендовані підходи до розроблення закладами загальної середньої освіти та використання ними в освітній діяльності освітніх програм на кожному циклі (адаптаційний цикл та цикл базового предметного навчання) базової середньої освіти [8].

Під час розроблення Типової освітньої програми враховано гарантовані державою права закладу освіти щодо академічної, організаційної, фінансової і кадрової автономії закладів освіти, а також права педагогічних працівників на академічну свободу.

Відповідно до Закону України «Про освіту» метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Досягнення цієї мети забезпечується через формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [8].

Типова освітня програма 5–9 дає відповіді на такі питання:

- Скільки годин можна взяти для кожної освітньої галузі?
- Яке граничне тижневе навантаження для учнів певного класу?
- Як знайти години для вибіркових освітніх компонентів?
- Які предмети/інтегровані курси заклад освіти може взяти для певної освітньої галузі?

Структура типової освітньої програми визначена Законом України «Про повну загальну середню освіту». Вона містить такі компоненти:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою;
- загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти (у годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання;
- перелік варіантів типових навчальних планів та модельних навчальних програм;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу;
- опис інструментарію оцінювання.

Основні принципи програми:

- Індивідуальний підхід. Підвищення рівня самостійності та ініціативності учнів.
- Формування навичок роботи в команді.
- Розвиток критичного мислення та навичок розв'язування проблем.
- Активне використання інноваційних технологій та методів навчання.
- Профілактика та надолуження освітніх втрат.

Комунальний заклад «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області виокремлює такі принципи реалізації освітньої програми:

- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність закладу освіти перед громадою;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;

- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;
- невтручання політичних партій в освітній процес;
- невтручання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених Законом України «Про освіту»).

Звертаємо увагу, що заклад освіти може додавати до неї інші освітні компоненти. Освітню програму необхідно схвалити на педагогічній раді та затвердити наказом керівника.

Освітня програма закладу освіти, створена на основі Типової освітньої програми 5–9, відповідно до чинного законодавства має таку структуру:

- Вступна частина.
- Загальний обсяг навчального навантаження (у годинах) і його розподіл за освітніми галузями та роками навчання.
- Навчальний план закладу освіти з визначеним переліком: предметів/інтегрованих курсів та визначеним для них тижневим навчальним навантаженням для кожного року навчання; предметів/курсів (інтегрованих або за вибором) вибіркового освітнього компонента.
- Перелік модельних навчальних програм та навчальних програм відповідно до переліку предметів/інтегрованих курсів, визначеного навчальним планом закладу освіти.
- Опис форм організації освітнього процесу.
- Опис інструментарію оцінювання.
- Інші складники (за потреби закладу).

Заклад освіти розробляє освітню програму за структурою, аналогічною до структури типової освітньої програми

Детальніше з рекомендаціями щодо створення освітньої програми закладу освіти можна ознайомитися в листі Міністерства освіти і науки України [«Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році»](#).

При сторенні освітньої програми варто врахувати:

1. Розробка освітньої програми – відповідальний, творчий і водночас необхідний процес, оскільки дає змогу максимально врахувати потреби та запити суспільства на сучасну якісну освіту.
2. Освітня програма має бути спрямована на модернізацію шкільних практик, розвиток творчих здібностей учнів, групову та індивідуальну роботу,

профілактику надолуження освітніх втрат та підготовку до активної участі у суспільстві.

3. Освітня програма закладу освіти – це дорожня карта, яка окреслює особливості організації освітнього процесу в закладі освіти на рік, цикл, рівень освіти.

4. Основа створення освітньої програми – спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу в умовах безпечного освітнього середовища закладу освіти, від якого залежатиме кінцевий результат. Можна створити робочу групу, до її складу, крім адміністрації, будуть входити по одному-двоє фахівців з кожної освітньої галузі. Вони мають:

- домовитися про розподіл навчального навантаження між галузями;
- визначитися з предметами та інтегрованими курсами, які з'являться в розкладі занять 5-6 класів на поточний навчальний рік;
- обрати модельні навчальні програми, які стануть основою для реалізації цих предметів та інтегрованих курсів;
- погодити використання резервного навчального часу, додаткових годин;
- спланувати можливості організації міжгалузевих проєктів, позакласних активностей;
- узгодити підходи до впровадження системи оцінювання, застосування інструментів формульовального оцінювання, доцільності розроблення власної шкали поточного та підсумкового оцінювання.

4. Керуючись законодавством (стаття 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту») привертаємо увагу керівників закладів освіти, що **освітню програму в закладі освіти слід розробляти для кожного рівня освіти або наскрізну: одну для всіх рівнів освіти**. В освітній програмі закладу освіти учасники освітнього процесу мають знайти відповіді на такі запитання:

- Скільки годин на тиждень вивчатимуть навчальний предмет (інтегрований курс) учні 5-го (6-го) класу?
- За якою модельною програмою вивчатимуть той чи інший предмет у кожному класі ?
- Яку другу іноземну мову обрали?
- Які додаткові курси за вибором матимуть учні? Тощо.

Усі зазначені дії описують реалізацію академічної свободи закладу освіти.

Заклад освіти може додавати ціннісні засади та принципи, на яких працює заклад освіти; додаткові освітні компоненти з обґрунтуванням їх необхідності; вносити зміни до типового навчального плану, перерозподіляючи навчальні години, вносити зміни до переліку навчальних програм, які використовує заклад освіти, тощо.

Як приклад радимо використати освітню програму Комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради»:
<https://nvo25.kr.ua/wp-content/uploads/2023/09/osvitnya-programa-nvo25-5-6-klasy.pdf>

Розглянемо детальніше орієнтовну структуру освітньої програми закладу освіти за характеристикою змісту кожного компоненту.

Пояснювальна записка. З неї починається освітня програма, у якій зазначено:

- тип закладу, реквізити установчих документів;
- нормативні документи, відповідно до яких розробляють програму (Закони України «Про освіту», «Про повну загальну освіту», Постанови КМУ, накази МОН щодо затвердження типових освітніх програм тощо);

- мета та завдання діяльності закладу освіти ;
- особливості та умови роботи закладу освіти тощо.

Пілотні заклади освіти Кіровоградщини, розкриваючи зміст пояснювальної записки, зазначають також структуру й тривалість навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять і відпочинку між ними.

Мета освітньої програми. Необхідно вказати передбачуваний/запланований результат, який зумовлює загальну спрямованість освітньої програми. Обов'язково має бути врахована мета, визначена державним стандартом, а також новизна/унікальність освітньої програми. Формулювання мети має бути чітким та лаконічним (обсяг близько 30 слів).

Розкриваючи мету та завдання діяльності закладу освіти, пілотні заклади акцентували увагу на цінностях базової середньої освіти

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів;
- забезпечення рівного доступу до освіти;
- дотримання принципів академічної доброчесності;
- становлення вільної особистості, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму;
- плекання в учнів любові до рідного краю.

Зокрема, в пояснювальній записці освітньої програми комунального закладу «Бобринецький лицей №1» Бобринецької міської ради зазначено, спрямованість освітньої програми школи II ступеня (5 класи, 6 класи):

- формування в учнів сучасної наукової картини світу; виховання працьовитості, любові до природи; розвиток в учнів національної самосвідомості;

- формування людини та громадянина, яка прагне вдосконалення та перетворення суспільства; інтеграцію особистості в систему світової та національної культури;

- формування загальної культури особистості, адаптації особистості до життя в суспільстві;

- виховання громадянськості, поваги до прав і свобод людини, поваги до культурних традицій та особливостей інших народів в умовах багатонаціональної держави;

– створення основи для усвідомленого відповідального вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм; формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення тощо.

Важливим показником життєвої компетентності школяра, його життєздатності, спроможності правильно орієнтуватися у життєвих реаліях та допомагати розв'язувати проблеми є цілісне світобачення. Тому освітня діяльність у 5 -6 класах спрямовується на сформованість базових особистісних якостей дитини, таких як: міжособистісна злагода, міжособистісне партнерство, самостійність, чуйність, шанобливість, допитливість, спостережливість, креативність, розсудливість.

Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою.

Якщо програма розробляється на основі типової, то вимоги до осіб, як правило, збігаються із вимогами, вказаними в типовій програмі, проте заклад освіти може вносити деякі уточнення. Якщо програма розробляється на основі Державного стандарту, заклад освіти може самостійно надавати опис таких вимог. Як правило, такі вимоги стосуються віку здобувачів та наявності в них освіти певного рівня (наприклад, початкової для оволодіння освітньою програмою базового рівня).

В освітніх програмах пілотних закладів освіти відповідно до Типової освітньої програми та, враховуючи методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа», зазначено, що навчання за освітньою програмою базової середньої освіти можуть розпочинати учні, які на момент зарахування (переведення) до закладу загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття відповідного рівня повної загальної середньої освіти, досягли результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти, що підтверджено відповідним документом (свідоцтвом досягнень та свідоцтвом про здобуття початкової освіти).

У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких предметів та/або державної підсумкової атестації за рівень початкової освіти, учні повинні пройти відповідне оцінювання упродовж першого семестру навчального року.

Для проведення оцінювання наказом керівника закладу освіти створюється комісія, затверджується її склад (голова та члени комісії), а також графік проведення оцінювання та перелік завдань з навчальних предметів. Протокол оцінювання рівня навчальних досягнень складається за формою згідно з додатком 2 до Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 12 січня 2016 року № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 липня 2019 року № 955), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314 [6].

Загальний обсяг навчального навантаження.

Як правило, у тексті програми надається описова характеристика обсягу потижневого навчального навантаження та обґрунтування перерозподілу навчальних годин (якщо такий здійснюється).

Загальний обсяг навчального навантаження в освітніх програмах пілотних закладів освіти відповідає загальному обсягу навчального навантаження, запропонованому типовою освітньою програмою.

Наприклад, загальний обсяг річного навчального навантаження для кожної галузі в освітній програмі гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області встановлено у межах вказаного в Державному стандарті та Типовій освітній програмі діапазону мінімального та максимального показників.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів розподіляється між роками навчання, освітніми галузями, обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами. Загальний обсяг річного навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою (5-6 класи) **згідно з типовим планом** наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

| Назва освітньої галузі | Навчальне навантаження | 5 клас | | | 6 клас | | |
|------------------------------------|------------------------|----------------|-------------|--------------|----------------|-------------|--------------|
| | | Рекомендоване* | Мінімальне* | Максимальне* | Рекомендоване* | Мінімальне* | Максимальне* |
| Мовно-літературна ** | На тиждень | 11 | 10 | 13 | 11 | 10 | 13 |
| | На рік | 385 | 350 | 455 | 385 | 350 | 455 |
| Математична | На тиждень | 5 | 4 | 6 | 5 | 4 | 6 |
| | На рік | 175 | 140 | 210 | 175 | 140 | 210 |
| Природнича | На тиждень | 2 | 1,5 | 3 | 4 | 2 | 5 |
| | На рік | 70 | 52,5 | 105 | 140 | 70 | 175 |
| Соціальна і здоров'я-збережувальна | На тиждень | 1,5 | 1 | 3 | 1,5 | 1 | 3 |
| | На рік | 52,5 | 35 | 105 | 52,5 | 35 | 105 |
| Громадянська та історична | На тиждень | 1 | 1 | 2 | 2 | 1,5 | 3 |
| | На рік | 35 | 35 | 70 | 70 | 52,5 | 105 |
| Технологічна | На тиждень | 2 | 1 | 3 | 2 | 1 | 3 |
| | На рік | 70 | 35 | 105 | 70 | 35 | 105 |
| Інформатична | На тиждень | 1,5 | 1 | 2 | 1,5 | 1 | 2 |
| | На рік | 52,5 | 35 | 70 | 52,5 | 35 | 70 |
| Мистецька | На тиждень | 2 | 1 | 3 | 2 | 1 | 3 |
| | На рік | 70 | 35 | 105 | 70 | 35 | 105 |
| Фізична культура*** | На тиждень | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| | На рік | 105 | 105 | 105 | 105 | 105 | 105 |
| Усього | На тиждень | 29 | | | 32 | | |
| | На рік | 1015 | | | 1120 | | |
| Додаткові години для | На тиждень | 2 | | | 2 | | |

| | | | | | | | |
|--|------------|------|--|--|------|--|--|
| вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять | На рік | 70 | | | 70 | | |
| Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи) | На тиждень | 31 | | | 34 | | |
| | На рік | 1085 | | | 1190 | | |
| Гранично допустиме навантаження учнів**** | На тиждень | 28 | | | 31 | | |
| | На рік | 980 | | | 1085 | | |

* Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може збільшуватися до максимального показника з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей.

** Години мовно-літературної освітньої галузі можуть розподілятися на вивчення мови корінного народу, національної меншини та/або другої іноземної мови.

*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів.

**** Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не повинна перевищувати загальної кількості годин, визначеної цим навчальним планом.

Зауважимо, що за потреби тут можна уточнити рекомендоване навчальне навантаження з урахуванням його мінімального та максимального показників для галузі. Якщо заклад освіти обирає для певних галузей мінімальну кількість годин, то з'являється резерв навчальних годин. Цей резерв можна перерозподілити на інші освітні галузі або на вибіркові освітні компоненти (незалежно від освітньої галузі).

Звертаємо увагу, що для кожного класу паралелі заклад може запропонувати різну кількість годин на вивчення тієї самої освітньої галузі. Потрібно передбачити всі варіанти, зокрема й ті, які можуть бути реалізовані в наступні навчальні роки.

Загальний обсяг річного навчального навантаження Ліцею №7 «Перспектива» Світловодської міської ради наведено в таблиці 2:

Таблиця 2

| Назва освітньої галузі | Навчальне навантаження | Кількість годин, 5 клас | Кількість годин, 6 клас |
|------------------------|------------------------|-------------------------|-------------------------|
| Мовно-літературна ** | На тиждень | 11 | 11 |
| | На рік | 385 | 385 |
| Математична | На тиждень | 5 | 5 |
| | На рік | 175 | 175 |
| Природнича | На тиждень | 2 | 4 |
| | На рік | 70 | 140 |
| | На тиждень | 1,5 | 1,5 |

| | | | |
|-----------------------------------|------------|------|------|
| Соціальна і здоров'язбережувальна | На рік | 52,5 | 52,5 |
| Громадянська та історична | На тиждень | 1 | 2 |
| | На рік | 35 | 70 |
| Технологічна | На тиждень | 2 | 2 |
| | На рік | 70 | 70 |
| Інформатична | На тиждень | 1,5 | 2 |
| | На рік | 52,5 | 70 |
| Мистецька | На тиждень | 2 | 2 |
| | На рік | 70 | 70 |
| Фізична культура*** | На тиждень | 3 | 3 |
| | На рік | 105 | 105 |
| Усього | На тиждень | 29 | 32 |
| | На рік | 1015 | 1120 |

Навчальний план закладу освіти

Навчальний план – невід'ємна частина освітньої програми закладу освіти.

У ньому відображають розподіл годин навчального навантаження за галузями, освітніми компонентами, циклами й роками навчання.

Інваріантний складник навчального плану є обов'язковим для всіх закладів загальної середньої освіти. Вилучати з нього будь-яку з освітніх галузей та порушувати встановлену кількість годин є неприпустимим.

Навчальний план розробляють на основі типових навчальних планів відповідних Типових освітніх програм або на основі навчальних планів освітніх програм, затверджених центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Навчальний план для 5-9 класів розробляють за типовим навчальним планом до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, за потреби його адаптують до цілей і завдань закладу освіти, потреб учнів, особливостей регіону тощо.

Навчальні плани освітніх програм пілотних закладів освіти складено на основі одного з варіантів базового навчального плану: для закладів загальної середньої освіти для класів (груп) з українською мовою навчання. Навчальні плани містить: перелік назв предметів та/або інтегрованих курсів; розподіл тижневого навчального навантаження за роками навчання між навчальними предметами (інтегрованими курсами), обов'язковими для вивчення.

Для створення навчального плану заклади можуть використовувати цифровий інструмент [Конструктор навчальних планів](#), який дасть змогу автоматизувати розподіл годин між роками навчання, освітніми галузями та окремими навчальними предметами чи інтегрованими курсами. Відповідно за допомогою цього інструменту можна створити цілісний навчальний план для освітнього рівня чи циклу, а також варіанти річних навчальних планів (за

потреби) для різних класів на паралелі. Докладний алгоритм створення навчального плану за допомогою «Конструктора навчальних планів» викладено у [«Посібнику користувача»](#). [Відеоінструкцію](#) з використання інструменту розміщено на ресурсному центрі НУШ ХАБ.

Радимо звернути увагу на розподіл годин:

1. Відповідно до ст. 11 ч.3 абзацу 4 Закону України «Про повну загальну середню освіту», кількість навчальних годин для вивчення української мови в навчальному плані закладу освіти не може бути меншою, ніж у типовому навчальному плані.

2. Уроки з фізичної культури, згідно із частиною четвертою статті 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», є обов'язковими і проводяться не менше трьох разів на тиждень, що відображається в навчальному плані закладу освіти для кожного класу.

3. Типовий навчальний план визначає рекомендовану кількість годин на вивчення навчальних предметів. Заклад освіти визначає кількість годин на кожен предмет самостійно в межах мінімального і максимального показника галузі. Якщо заклад освіти обирає для певних галузей мінімальну кількість годин, то з'являється резерв навчальних годин. Цей резерв можна перерозподілити на інші освітні галузі або на вибіркові освітні компоненти (незалежно від освітньої галузі). Наприклад, якщо обрати для 5 класу вивчення мовно-літературної галузі за мінімальною кількістю годин (10 годин на тиждень), з'являється резерв (1 година на тиждень), який можна перерозподілити, наприклад, на математичну освітню галузь. Для кожного класу паралелі заклад може запропонувати різну кількість годин на вивчення тієї самої освітньої галузі. Потрібно передбачити всі варіанти, зокрема й ті, які можуть бути реалізовані в наступні навчальні роки.

4. Кількість навчальних годин на вивчення інтегрованих курсів заклад освіти визначає самостійно з урахуванням навчального навантаження на відповідні навчальні предмети в типовому навчальному плані. Тобто, якщо в навчальному плані визначено рекомендовану кількість годин на вивчення української літератури 2 години, а на вивчення зарубіжної – 1,5, то на вивчення інтегрованого курсу літератур рекомендована кількість годин – 3,5, але допускається зменшення або збільшення кількості годин у межах мінімального і максимального навчального навантаження освітньої галузі.

5. Заклад освіти може планувати вивчення певного предмета або курсу концентровано. Предмети та курси з навчальним навантаженням 0,5 години на тиждень краще планувати протягом одного семестру.

6. Заклад освіти для різних класів може вибрати різні варіанти навчальних планів. Усі варіанти повинні бути відображені в освітній програмі. У навчальному плані вказують усі запропоновані навчальні предмети/інтегровані курси, оскільки в різних класах на паралелі або в різні роки вибір учнів може відрізнятись. Конкретизують вибіркові освітні компоненти в річному навчальному плані.

7. Сума годин, визначених у навчальному плані для предметів/курсів у межах певної галузі, повинна відповідати кількості годин, виділених для цієї

галузі в таблиці загального навчального навантаження. Тобто, якщо в загальному навантаженні вказано, що на вивчення предметів/курсів мовно-літературної галузі в 5-му класі заклад освіти виділив 11 годин на тиждень, то сума годин на вивчення обов'язкових предметів/курсів цієї галузі в навчальному плані має становити 11.

8. Під час розподілу вибіркового освітніх компонентів навчального плану потрібно враховувати, що гранично допустиме навантаження вираховують на учня, а уроки фізичної культури при визначенні цього показника не враховують.

9. Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій і групових занять не включають до максимального показника навчального навантаження, передбаченого на ту чи іншу освітню галузь. Ці додаткові години використовують для підсилення викладання будь-якої освітньої галузі (будь-яких освітніх галузей) з урахуванням інтересів учнів.

10. Другу іноземну мову (не менше двох годин на тиждень) включають до навчального плану як вибіркового освітній компонент.

11. Додаткові години не включають до максимального показника навчального навантаження освітньої галузі, вони можуть бути використані на будь-яку освітню галузь, навіть якщо заклад освіти виділив на цю галузь максимальну кількість годин. Наприклад, якщо в освітній програмі на 5 клас для математичної освітньої галузі визначено 6 годин (це максимальний показник), заклад освіти може використати додаткові години для математичної галузі (наприклад, 6+1), проте за умови введення нового навчального компонента (предмета або курсу).

Наголошуємо, що сума годин на вивчення всіх освітніх галузей у навчальному плані закладу загальної середньої освіти не повинна перевищувати загальнорічної кількості навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи), визначеної базовим навчальним планом, з дотриманням вимог гранично допустимого річного навчального навантаження учнів.

Кількість годин, визначену в річному навчальному плані на навчальний предмет (інтегрований курс), учитель самостійно розподіляє в календарно-тематичному плані, який погоджує керівник закладу освіти чи його заступник.

Ліцей №7 «Перспектива» Світловодської міської ради розробив навчальні плани для 5-х класів адаптаційного циклу (таблиця 3) та 6-х пілотних класів НУШ (таблиця 4) на основі Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021р.

Таблиця 3

| Освітні галузі | Перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів | Кількість годин на тиждень у класах | | | | | | |
|-------------------|--|-------------------------------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| | | 5-А | 5-Б | 5-В | 5-Г | 5-Д | 5-Е | 5-Ж |
| Мовно-літературна | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 |
| | Укр. література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |

| | | | | | | | | |
|---|---|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| | Зар. література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Іноземна мова | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Всього на галузь | | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 |
| Математична | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 |
| Природнична | Інтегрований курс «Пізнаємо природу» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Соціальна і здоров'я збережувальна | Курс морального спрямування «Культура добросусідства» | 0,5 | 0,5 | 0,5 | - | - | - | - |
| | Курс «Вчимося жити разом» | - | - | - | 0,5 | 0,5 | 0,5 | - |
| | Етика | - | - | - | - | - | - | 0,5 |
| | Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Всього на галузь | | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| Громадянська та історична | Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Інформатична | Інформатика | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| Технологічна | Технології | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Мистецька | Інтегр. курс «Мистецтво» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Фізична культура | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Разом | | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 |
| Граничне допустиме навчальне навантаження | | 28 | 28 | 28 | 28 | 28 | 28 | 28 |
| Всього (без урахування поділу класів на групи) | | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 |

Таблиця 4

| Освітні галузі | Перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів | Кількість годин на тиждень у класах | | | | | |
|--------------------------|--|-------------------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| | | 6-А | 6-Б | 6-В | 6-Г | 6-Д | 6-Е |
| Мовно-літературна | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 |
| | Укр. література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Заруб. література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Іноземна мова | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Всього на галузь | | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 |
| Математична | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 |

| | | | | | | | |
|---|---|-------------|-------------|-------------|--------------|--------------|---------------|
| Природнича | Інтегрований курс «Пізнаємо природу» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Географія | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Соціальна і здоров'я збережувальна | Курс морального спрямування «Культура добросусідства» | 0,5 | 0,5 | 0,5 | - | - | - |
| | Курс «Вчимося жити разом» | - | - | - | 0,5 | 0,5 | 0,5 |
| | Етика | - | - | - | - | - | - |
| | Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Всього на галузь | | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| Громадянська та історична | Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Інформатика | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Інформатична | Технології | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Технологічна | Інтегрований курс «Мистецтво» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Мистецька | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Фізична культура | Разом | 29,5 | 29,5 | 29,5 | 29,5+ | 29,5+ | 29,5+3 |
| | | +3 | +3 | +3 | 3 | 3 | |
| Граничне допустиме навчальне навантаження | | 31 | 31 | 31 | 31 | 31 | 31 |
| Всього (без урахування поділу класів на групи) | | 29,5 | 29,5 | 29,5 | 29,5+ | 29,5+ | 29,5+3 |
| | | +3 | +3 | +3 | 3 | 3 | |

Кількість навчальних годин для вивчення освітньої галузі «Мовно-літературна» у 5-х класах адаптаційного циклу та 6-х пілотних класах становить 11 годин, що є рекомендованим. У межах цієї освітньої галузі відбувається перерозподіл годин: зменшена кількість годин з іноземної мови з 3,5 годин до 3 годин, а збільшена кількість годин на зарубіжну літературу з 1,5 до 2 годин на тиждень.

У закладі освіти запроваджуються як галузеві, так і міжгалузеві навчальні предмети (інтегровані курси), формування змісту яких здійснюється шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей або окремих їх складників.

В освітній галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна» на вивчення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» виділено 1 година на тиждень, що є рекомендованим.

Кількість навчальних годин на вивчення освітньої галузі «Інформатична» становить 1 година на тиждень, що є мінімальним.

В освітній галузі «Громадянська та історична» обрано інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство». У 5-х класах адаптаційного циклу виділено

1 година на тиждень, а в 6-х пілотних класах -2 години, відповідно до типових навчальних планів.

На опанування освітньої галузі «Природнича» у 5-х класах адаптаційного циклу відведено 2 години на тиждень, що реалізується через вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». У 6-х пілотних класах відводиться 4 години на тиждень, з яких 2 години – інтегрований курс «Пізнаємо природу» та 2 години- географія.

На вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» відведено 2 рекомендовані години на тиждень.

Уроки з фізичної культури, згідно із частиною четвертою статті 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», є обов'язковими і проводяться 3 години на тиждень у кожному класі.

Навчальний план для 5 класу з навчанням українською мовою гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області в умовах 5-ти денного робочого тижня на 2023-2024 навчальний рік представлено в таблиці 5

Таблиця 5

| Освітня галузь | Перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів | Кількість годин на тиждень у класах | |
|--|--|-------------------------------------|-------------|
| | | 5-А | 5-Б |
| Мовно- літературна | | 11 | 11 |
| | Українська мова | 4 | 4 |
| | Українська література | 2 | 2 |
| | Зарубіжна література | 1,5 | 1,5 |
| | Англійська мова | 3,5 | 3,5 |
| Математична | Математика | 5 | 5 |
| Природнича | Інтегрований курс «Пізнаємо природу» | 2 | 2 |
| Соціальна і здоров'язбережувальна | | 1,5 | 1,5 |
| | Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» | 1 | 1 |
| | Етика | 0,5 | 0,5 |
| Громадянська та історична | Інтегрований курс: «Досліджуємо історію і суспільство» | 1 | 1 |
| Інформатична | Інформатика | 1,5 | 1,5 |
| Технологічна | Технології | 2 | 2 |
| Мистецька | Інтегрований курс мистецтво | - | 2 |
| | Музичне мистецтво | 1 | - |
| | Образотворче мистецтво | 1 | - |
| Фізична культура | Фізична культура | 3 | 3 |
| Разом (без фізичної культури + фізична культура) | | 26+3 | 26+3 |
| Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять | | 0 | 0 |
| Гранично допустиме навчальне навантаження | | 28 | 28 |
| Всього (без фізичної культури + фізична культура; без урахування поділу класів на групи) | | 26+3 | 26+3 |

Навчальні плани комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради (таблиці 6,7) дають цілісне уявлення про зміст і структуру першого року адаптаційного циклу базової середньої освіти, встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження учнів.

Таблиця 6

| Освітні галузі | № 3/п | Навчальні предмети | 5 А | 5 Б | 5 В | 5 Г | 5 Д | 5 Е | Всього годин |
|-----------------------------------|-------|---|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
| Мовно-літературна | 1 | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 24 |
| | 2 | Українська література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| | 3 | Англійська мова | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 24 |
| | 4 | Зарубіжна література | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 9 |
| Громадянська та історична | 5 | Досліджуємо історію і суспільство | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 6 | Історія України | | | | | | | |
| | 7 | Всесвітня історія | | | | | | | |
| | 8 | Основи правознавства | | | | | | | |
| Мистецька | 9 | Музичне мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 10 | Образотворче мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 11 | Інтегрований курс «Мистецтво» | | | | | | | |
| Математична | 12 | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 30 |
| | 13 | Алгебра | | | | | | | |
| | 14 | Геометрія | | | | | | | |
| Природничка | 15 | Інтегрований курс «Пізнаємо природу» | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| | 16 | Біологія | | | | | | | |
| | 17 | Географія | | | | | | | |
| | 18 | Фізика | | | | | | | |
| | 19 | Хімія | | | | | | | |
| Технологічна | 21 | Технології | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 9 |
| Соціальна і здоров'язберезувальна | 22 | Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 23 | Культура добросусідства | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 3 |
| Інформатична | 24 | Інформатика | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| Фізична культура | 25 | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 18 |
| ВСЬОГО ГОДИН: | | | 28,5 | 28,5 | 28,5 | 28,5 | 28,5 | 28,5 | 171 |

Таблиця 7

| Освітні галузі | № з/п | Навчальні предмети | 6 А | 6 Б | 6 В | 6 Г | 6 Д | 6 Е | Всього годин |
|-----------------------------------|-------|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|--------------|
| Мовно-літературна | 1 | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 24 |
| | 2 | Українська література | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| | 3 | Англійська мова | 4 | 4 | 4 | 3,5 | 3,5 | 4 | 23 |
| | 4 | Зарубіжна література | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 9 |
| Громадянська та історична | 5 | Досліджуємо історію і суспільство | 2 | 2 | 2 | | | 2 | 8 |
| | 6 | Вступ до історії України та гром. освіти | | | | 2 | 2 | | 4 |
| | 7 | Всесвітня історія | | | | | | | |
| | 8 | Історія України | | | | | | | |
| Мистецька | 9 | Музичне мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 10 | Образотворче мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 6 |
| | 11 | Інтегрований курс «Мистецтво» | | | | | | | |
| Математична | 12 | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 30 |
| | 13 | Алгебра | | | | | | | |
| | 14 | Геометрія | | | | | | | |
| Природнича | 15 | Інтегрований курс «Пізнаємо природу» | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 2 | 2 | 1,5 | 10 |
| | 16 | Біологія | | | | | | | |
| | 17 | Географія | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| | 18 | Фізика | | | | | | | |
| | 19 | Хімія | | | | | | | |
| Технологічна | 21 | Технології | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 2 | 2 | 1,5 | 10 |
| Соціальна і здоров'язберезувальна | 22 | Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут»/ «Здоров'я, безпека, добробут та етика» | 1 | 1 | 1 | 1,5 | 1,5 | 1 | 7 |
| | 23 | Культура добросусідства | 0,5 | 0,5 | 0,5 | - | - | 0,5 | 2 |
| Інформатична | 24 | Інформатика | 1 | 1 | 1 | 1,5 | 1,5 | 1 | 7 |
| Фізична культура | 25 | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 18 |
| ВСЬОГО ГОДИН: | | | 31 | 31 | 31 | 32 | 32 | 31 | 188 |

Гранична наповнюваність класів та тривалість уроків встановлюються відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту». Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх

навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 6 березня 2002 року за № 229/6517 (зі змінами).

Формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки здійснюється не лише в рамках предметів «Фізична культура» та «Здоров'я, безпека та добробут», а інтегрується у змісті всіх предметів та інтегрованих курсів. Змістове наповнення предметів «Фізична культура», «Технології» сформовано з варіативних модулів відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їх інтересів, матеріально-технічної бази навчального закладу, кадрового забезпечення.

Навчальні плани комунального закладу «Ліцей» Європейська освіта» Кропивницької міської ради з метою реалізації індивідуальної траєкторії здобувачів освіти включають додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять (таблиці 8-9).

Таблиця 8

| Освітні галузі | Предмети | Кількість годин на тиждень у класах | | | |
|---|--|-------------------------------------|------|------|------|
| | | 5-А | 5-Б | 5-В | 5-Г |
| Мовно- літературна | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 |
| | Українська література | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Зарубіжна література | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| | Іноземна мова (англійська) | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |
| Математична | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 |
| Природнича | Пізнаємо природу | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Соціальна та здоров'язбережувальна | Здоров'я, безпека та добробут | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | Етика | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Громадянська та історична | Вступ до історії України та громадянської освіти | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Технологічна | Технології | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Інформатична | Інформатика | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Мистецька | Образотворче мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | Музичне мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Фізична культура | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Усього | | 26+3 | 26+3 | 26+3 | 26+3 |
| Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять | | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Математика | | 1 | 1 | | |
| STEM | | 1 | 1 | - | - |
| Німецька мова | | | | 2 | 2 |
| Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи) | | 31 | 31 | 31 | 31 |
| Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня | | 28 | 28 | 28 | 28 |

Таблиця 9

| Освітні галузі | Предмети | Кількість годин на тиждень у класах | | | |
|---|--------------------------------------|-------------------------------------|------|------|------|
| | | 6-А | 6-Б | 6-Г | 6-В |
| Мовно- літературна | Українська мова | 4 | 4 | 4 | 4 |
| | Українська література | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Зарубіжна література | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| | Іноземна мова (англійська) | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |
| Математична | Математика | 5 | 5 | 5 | 5 |
| Природнича | Пізнаємо природу | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | Географія | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Соціальна та здоров'язбережувальна | Здоров'я, безпека та добробут | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | Етика | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Громадянська та історична | Історія України Всесвітня історія | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Технологічна | Технології | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Інформатична | Інформатика | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Мистецька | Образотворче мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | Музичне мистецтво | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Фізична культура | Фізична культура | 3 | 3 | 3 | 3 |
| Усього | | 29+3 | 29+3 | 29+3 | 29+3 |
| Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять | | 2 | 2 | 2 | 2 |
| Англійська мова | | 1 | 1 | 1 | - |
| Німецька мова | | | | | 2 |
| Математика | | 1 | 1 | 1 | - |
| Загально річна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи) | | 31+3 | 31+3 | 31+3 | 31+3 |
| Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня | | 31 | 31 | 31 | 31 |

Перелік модельних навчальних програм

Відповідно до навчального плану в освітній програмі зазначається *перелік модельних навчальних програм*, що використовуються закладом в освітньому процесі. Модельні та/або навчальні програми спрямовані насамперед на реалізацію вимог Державного стандарту базової середньої освіти.

Керуючись законодавством (стаття 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту») привертаємо увагу керівників закладів освіти, що педагогічні працівники обирають модельні навчальні програми на певний цикл повної загальної середньої освіти і не можуть змінювати їх в середині циклу, зокрема при переході від 5-го до 6-го класу, оскільки кожна з модельних навчальних програм має особливості щодо реалізації вимог стандарту до результатів навчання на адаптаційному циклі. Водночас, для класів, які розпочинають навчання на адаптаційному циклі повної загальної середньої освіти у 2023 році (і в подальших роках), можуть бути обрані модельні навчальні програми інших авторів[5].

Пілотні заклади освіти під час формування переліку модельних навчальних програм враховували: особливості та потреби учнів закладу в досягненні обов'язкових результатів навчання, потенціал педагогічного колективу, ресурсне забезпечення закладу освіти, навчально-методичний супровід конкретних модельних програм, наявність внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків між програмами різних предметів та курсів для реалізації ключових компетентностей, наскрізних умінь та навичок, варіативність програм для підтримки курсів у діапазоні від мінімальної до максимальної кількості годин тощо.

Наголошуємо, що педагогічний колектив закладу освіти може використовувати в освітньому процесі:

– модельні навчальні програми із зазначенням у них кількості годин, необхідної на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності учнів;

– навчальні програми, розроблені на основі модельних навчальних програм авторськими колективами відповідних модельних програм, де зазначено кількість годин, необхідну на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності учнів;

– навчальні програми, затверджені педагогічною радою, що містять опис результатів навчання учнів з навчальних предметів (інтегрованих курсів) в обсязі не меншому ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами із зазначенням кількості годин, необхідної для провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності учнів.

Заклади освіти здійснюють вибір модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти з-поміж тих, яким надано гриф

Навчальні плани до кожного рівня освіти або класу розміщуються в додатках

«Рекомендовано Міністерство освіти і науки України»: Наказ МОН №795 від 12 липня 2021 року <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-nadannya-grifa-rekomendovano-ministerstvom-osviti-i-nauki-ukrayini-modelnim-navchalnim-programam-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> із внесеними змінами: Наказ МОН №898 від 10 серпня 2021 року

https://drive.google.com/file/d/1e_j16VaTbj28dW4C3ykyfeRkGbpJehRs/view

Наказ МОН №1031 від 29 вересня 2021 року

<https://drive.google.com/file/d/1hu64xUsasNxy6W0XLhZef9gcyA-2Ca8A/view>

Наказ МОН №1358 від 13 грудня 2021 року

<https://drive.google.com/file/d/1btoprcpAicBAL0qxzpLKR9ZwQonuaK23/view>

Наказ №96 від 02 лютого 2022 року

https://drive.google.com/file/d/1ZbICahrsnqzCCMVJD_Uy-sjnD6jAuer-/view

Наказ МОН №143 від 09 лютого 2022 року

https://drive.google.com/file/d/1E_d3znSeUDZDcTePGAQXNv_ufUMd0Dp0/view

Наказ МОН №324 від 11 квітня 2022 року

<https://drive.google.com/file/d/1s9utllKACLuCTXvocSE48deGLd7OaELZ/view>

Навчальні програми
мають бути
затверджені
педагогічною радою

З переліком модельних навчальних програм можна ознайомитися на:

- [Ресурсний центр НУШ ХАБ;](#)
- [Сайт Міністерства освіти і науки України;](#)
- [Сайт Інституту модернізації змісту освіти.](#)

Таким чином сформована з окремих модельних та/або навчальних програм освітня програма закладу є цілісним комплексом, кожен компонент якого реалізує свої цілі та функції у тісному взаємозв'язку з іншими компонентами для формування цілісної компетентної особистості. Слід зауважити, що взаємозв'язки мають бути реалізовані не лише на рівні базових знань з окремих предметів, а й на рівні досягнення очікуваних результатів та видів діяльності. Перелік модельних навчальних програм в освітній програмі закладу має охоплювати досягнення учнями результатів навчання з усіх визначених Державним стандартом освітніх галузей.

Для реалізації модельної навчальної програми з певного предмета або інтегрованого курсу вчитель створює власну навчальну програму.

Структура навчальної програми аналогічна структурі модельної навчальної програми, тобто містить такі компоненти:

«очікувані результати» ґрунтуються на орієнтирах для оцінювання з Додатків до Державного стандарту базової середньої освіти; конкретизовані або деталізовані порівняно з модельною навчальною програмою; кількість і послідовність результатів навчання в навчальній програмі, створеній на основі модельної навчальної програми, має відповідати логіці викладу їх у цій останній; мають бути в полі зору на кожному уроці під час виконання завдань та оцінювання;

«зміст» впорядковано за певною логікою розгортання і сформульовано максимально наближено до тем уроків, залежно від потреб конкретного класу, наявних освітніх втрат тощо; узгоджено з підручником або іншими навчальними матеріалами, які буде використано для реалізації програми;

«види навчальної діяльності» синхронізовані з очікуваними результатами, визначеними у відповідній частині програми; обрані з наданого авторами модельної програми переліку; зорієнтовані на групову взаємодію, активність та інтерактивність; мають надавати вчителю інформацію про поступ учнів у досягненні результатів навчання.

Звертаємо увагу, що педагоги можуть вносити зміни у запропонований модельною навчальною програмою зміст навчального предмета/інтегрованого курсу, з урахуванням підготовленості класу, регіональних особливостей, робочого навчального плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, в яких відбувається освітній процес, зокрема: доповнювати зміст програми, включаючи регіональний компонент;

розширювати/поглиблювати або ущільнювати зміст окремих елементів (розділів, тем, модулів тощо) програми зважаючи на потреби учнів, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, запити батьків, громади тощо; доповнювати тематику практичних/творчих робіт; вилучати окремі питання, з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу. Загальний обсяг таких змін може досягати 20%. Також учитель може змінювати послідовність вивчення тем, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання [4].

Для реалізації обраних модельної навчальних програм заклади освіти використовують навчальні матеріали авторських колективів, які здійснюють підтримку відповідних модельних навчальних програм авторськими навчальними матеріалами, які за підсумками експертизи отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Самостійно розробляють за потреби навчальні матеріали, зокрема для підтримки модельних навчальних програм тих предметів та інтегрованих курсів, які є в навчальному плані закладу освіти, але не мають навчально-методичного забезпечення, розробленого відповідними авторськими колективами.

Перелік навчальних програм та модельних навчальних програм представлено у вигляді таблиці за освітніми галузями: перелік навчальних програм та модельних навчальних програм; освітня галузь предмет/інтегрований курс/курс за вибором; повна назва програми (із зазначенням: модельна/навчальна).

Самі модельні навчальні програми та навчальні програми, розроблені працівниками закладу освіти, зберігаються як окремі документи.

У додатках до освітньої програми текстів модельних програм та відповідних очікуваних результатів, що в них містяться, розміщувати не рекомендуємо.

Опис очікуваних результатів навчання за освітніми галузями (цей компонент доцільним, якщо освітню програму розробляють на основі Державного стандарту, якщо вона містить очікувані результати, відмінні від тих, що вказані в типовій освітній програмі).

Форми організації освітнього процесу та методи навчання.

Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі з дотриманням рекомендацій щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти (відповідно до додатку до листа ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2) та запропонованим МОН алгоритмом дій для вчителів у разі проведення занять і увімкнення сигналів тривоги, що розроблений на основі рекомендацій ДСНС України.

Освітній процес здійснюється за [інституційними формами навчання](#) (очне навчання, дистанційне навчання) з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх освітніх потреб.

Звертаємо увагу, що у межах академічної свободи форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти та

відображаються в освітній програмі закладу освіти. Вибір форм залежить від безпекової ситуації в регіоні, наявності необхідних ресурсів (матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності тощо), а також форм здобуття освіти.

Окрім цього, на вибір тих чи тих форм організації освітнього процесу впливатимуть види діяльності, визначені в тих модельних програмах, які обирає заклад освіти. Також вагому роль тут матиме алгоритм формування навчального плану з перерозподілом резервних годин, який обере заклад освіти.

За потреби заклади освіти можуть організувати індивідуальні форми здобуття освіти (зокрема екстернатну, сімейну (домашню), педагогічний патронаж), реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію учня.

Додатково заклад освіти може надати перелік педагогічних технологій і методів, що їх застосовують учителі. Якщо в закладі освіти застосовують технології дистанційного та/або змішаного навчання, то слід це зазначити.

«Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради, зберігаючи наступність із початковою школою звертає увагу на забезпечення подальшого становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток. Виокремлює такі типи навчальних занять: формування компетентностей; розвитку компетентностей; перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей; корекції основних компетентностей; комбінований урок. Також зазначено, що формами організації освітнього процесу можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки (урок-дискусійна група, уроки з навчанням одних учнів іншими), інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки тощо.

Також можна відобразити такі форми роботи: проектну діяльність, заняття у STEM-лабораторії, інтегровані уроки, інтерактивні заняття у формі ділових ігор (або інших формах), заняття-практикуми, дослідно-експериментальні заняття тощо.

Опис інструментарію оцінювання.

У цьому розділі описується система оцінювання закладу освіти. Вона складається з переліку видів та форм оцінювання, які застосовують у закладі освіти, із критеріїв, шкал оцінювання, відповідних процедур та правил.

Цей розділ заклади розробляли відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового державного стандарту базової середньої освіти.

Загальні критерії, якими послуговуються заклади освіти, базуються на національних критеріях. Зауважуємо, якщо критерії доповнені та конкретизовані вчителями закладу освіти адаптовано для учнів, треба це зазначити. Загальні адаптовані критерії можна подати в додатку до освітньої програми. Критеріїв, розроблених для оцінювання різних видів завдань, для різних занять або навчальних тем, додавати до освітньої програми не потрібно, але треба зазначити, якщо такі критерії розробляються в закладі освіти, та вказати, де вони розміщені. Якщо учні залучаються до розроблення критеріїв само- та взаємооцінювання, про це також варто написати в освітній програмі.

Для розроблення та/або оцінки заклади освіти використали Орієнтовні вимоги до критеріїв та шкал оцінювання.

Якщо в закладі розроблена власна шкала оцінювання, треба це відзначити та надати її короткий опис та алгоритм переведення до системи оцінювання, визначеної законодавством.

Процедури та правила можуть стосуватися особливостей оцінювання як на різних рівнях освіти так і з різних навчальних предметів, особливостей здійснення підсумкового семестрового та річного оцінювання (правил виведення оцінки, термінів, можливостей перескладання тощо), а також спільних правил, що відображатимуть культури оцінювання в закладі освіти.

Інші складові освітньої програми можна подавати за потреби, зумовленої специфікою освітньої програми. Наприклад: потреба у спеціальній підготовці вчителів до роботи за освітньою програмою; додаткових умовах (матеріальних, технічних, організаційних), необхідних для реалізації освітньої програми.

Власна освітня програма

Враховуючи автономію закладів освіти не лише у виборі, а й у розробленні власної освітньої програми, кожен заклад може створити освітню програму з урахуванням стратегії його розвитку, унікальності, авторських напрацювань, спільно вироблених цінностей тощо. Це дає змогу максимально наблизити зміст такої освітньої програми до потреб та запитів здобувачів освіти.

Усе це стало можливим із набуттям чинності [Порядку проведення експертизи та затвердження освітніх програм повної загальної середньої освіти, розроблених не на основі типових освітніх програм](#). У документі представлено процедуру проведення експертизи та затвердження освітніх програм, розроблених не на основі типових освітніх програм, а також зазначено алгоритм подання розроблених програм на розгляд до Державної служби якості освіти України

Освітні програми, розроблені не на основі типових освітніх програм, дають змогу закладам освіти:

- поширювати напрацьований досвід і новації;
- урахувати стратегію розвитку ЗЗСО, їх специфіку, педагогічний та ресурсний потенціал;
- наближати зміст освітньої програми відповідно до запитів здобувачів освіти, вимог та потреб суспільства;
- формувати компетентності учнів з окремих або всіх освітніх галузей, а також наскрізні вміння на рівні вищому, ніж це передбачено державним стандартом відповідного рівня повної загальної середньої освіти;
- реалізовувати академічну свободу;
- оновлювати зміст освіти через упровадження інноваційних педагогічних технологій.

Розробляючи власну освітню програму радимо використовувати [методичні рекомендації для авторів та замовників експертизи освітніх програм, розроблених не на основі типових освітніх програм](#).

Для проведення експертизи та затвердження освітньої програми, розробленої не на основі типової, необхідно [звернутися до Державної служби якості освіти України](#).

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «[Про внесення зміни до Порядку проведення експертизи та затвердження освітніх програм повної загальної середньої освіти, розроблених не на основі типових освітніх програм](#)» від 12.08.2022 № 747 документи можуть подаватися **без попереднього заповнення реєстраційної форми та дотримання графіка** їх подання.

Рекомендуємо при створенні освітніх програм також використовувати [інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році, методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України 15 травня 2023 р. № 563](#)

З критеріями оцінювання освітньої програми радимо ознайомитися за покликанням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1rUg4l8yOhWv89YVqg6utRv3VNY9Ipgs3/e/dit?usp=sharing&ouid=106287951621427480264&rtpof=true&sd=true>

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://cutt.ly/dUHeSum>

2. Закон України «Про освіту» (від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/hrHPm54>

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (від 18 вересня 2020 року № 463-IX,): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

4. Лист МОН від 12.09.23 року № 1/9530-22 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році». URL: <https://goo.su/Njov>

5. Лист МОН від 19.08.22 року № 1/13749-23 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році». URL: <http://surl.li/lapjf>

6. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». URL: <https://cutt.ly/MUHwuy6>

7. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 6-х класах для закладів загальної середньої освіти, які є учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». URL: <http://surl.li/ndcrk>

8. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіт. URL: <http://surl.li/mekx>

9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 червня 2022 р. № 520 «Про затвердження порядку проведення експертизи та затвердження освітніх програм повної загальної середньої освіти, розроблених не на основі типових освітніх програм» (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 липня 2022 року за № 778/38114. URL: <https://goo.su/yebwнду>

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Олена РЕВНИВЦЕВА, Алла ЖИГАЛЮК, Наталія КНИШ,
Людмила ГУЛА, Оксана ОРЛОВСЬКА, Ірина СМОРОДІНА,
Тетяна МУСЯНОВИЧ*

Особливості вивчення мовно-літературної освітньої галузі в НУШ

Нова українська школа (НУШ) поставила перед собою завдання формування всебічно розвиненої особистості, яка володіє ключовими компетентностями, необхідними для успішного життя в сучасному суспільстві. У зв'язку з цим було здійснено реформування мовно-літературної освітньої галузі.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Основні зміни.

– Зміна спрямованості навчання. Якщо раніше основна увага приділялася оволодінню теоретичними знаннями з мови та літератури, то в НУШ на перший план виходить формування комунікативних компетентностей учнів через діяльнісний підхід.

НУШ: формування
комунікативних
компетентностей
учнів через
діяльнісний підхід

– Інтеграція навчальних предметів. Мовно-літературна освітня галузь складається з трьох навчальних предметів: українська мова, українська література та зарубіжна література. Ці предмети інтегровані між собою, що дозволяє комплексно формувати мовні, літературні та комунікативні компетентності учнів.

– Особлива увага творчості та критичному мисленню. У НУШ важливе місце відводиться розвитку творчого потенціалу учнів та їхньому критичному мисленню. Для цього в навчальних програмах передбачено завдання, які вимагають від учнів самостійного пошуку інформації, аналізу та узагальнення матеріалу, створення власних творчих текстів.

Держстандартом передбачено, що школярі мають опанувати базові знання мовно-літературної освітньої галузі за такими напрямками:

- інформація;
- комунікація;
- текст;
- літературний твір;
- мовні засоби.

Викладання української мови у 5-6 класі в НУШ має ряд особливостей, які впливають із загальних принципів реформи. Зокрема, особлива увага приділяється:

– Розвитку комунікативних умінь учнів. Учні повинні навчитися використовувати мову в різних ситуаціях спілкування, в тому числі в усній та письмовій формі. Для цього використовуються різні завдання та вправи, які стимулюють учнів до спілкування, творчості та критичного мислення.

– Формуванню мовної компетентності учнів. Учні повинні оволодіти необхідним обсягом знань про мову, її структуру та функції. Для цього вивчаються такі теми, як орфографія, пунктуація, морфологія, синтаксис, лексикологія.

– Розвитку творчих здібностей учнів. Учні повинні навчитися творити власні мовні твори, такі як есе, вірші, оповідання тощо. Для цього використовуються різні завдання та вправи, які стимулюють учнів до творчого самовираження.

Ось деякі конкретні приклади того, як ці принципи реалізуються в навчальному процесі:

– Учні беруть участь у різноманітних мовних практиках, таких як дискусії, дебати, інтерв'ю, рольові ігри тощо. Це допомагає їм розвивати навички спілкування та критичного мислення.

– Учні працюють над власними мовними проектами, такими як створення словника, енциклопедії чи блогу. Це допомагає їм розвивати творчі здібності та дослідницькі навички.

– Учні використовують різні цифрові інструменти для вивчення мови. Це допомагає їм зробити навчання більш цікавим та ефективним.

– В цілому, вивчення української мови у 5-6 класі в НУШ спрямоване на формування в учнів мовної компетентності, яка є необхідною для їхнього успішного навчання та розвитку.

Державний стандарт загальної середньої освіти визначає такі очікувані результати навчання з української літератури для 5-6 класів:

Знання

учні мають знати:

- основні відомості про розвиток української літератури від найдавніших часів до сьогодення;
- основні жанри та стилі української літератури;
- основні літературні твори українських авторів;
- основні літературні поняття та терміни.

Уміння

учні вміють:

- читати художні твори, розуміти їх зміст і проблематику;
- аналізувати художні твори, визначати їх композицію, сюжет, героїв, проблематику, ідею;
- порівнювати художні твори різних авторів, жанрів та стилів;

- писати власні творчі роботи, використовуючи художні засоби.

Ставлення

- учні мають ставлення до української літератури як до важливої частини української культури;
- цінують художні твори української літератури, збагачуються їхнім змістом і проблематикою;
- виявляють інтерес до читання художньої літератури.

Пропонуємо деякі конкретні приклади того, як ці результати можуть бути реалізовані в освітньому процесі:

Знання

- Учні можуть ознайомитися з основними відомостями про розвиток української літератури за допомогою підручника, розповіді вчителя, відеоуроків тощо.
- Основні жанри та стилі української літератури можна вивчати за допомогою порівняння творів різних жанрів та стилів.
- Основні літературні твори українських авторів можна читати в класі, позакласно, а також за допомогою електронних ресурсів.
- Основні літературні поняття та терміни можна вивчати за допомогою словника літературознавчих термінів.

Уміння

- Читання художніх творів можна розвивати за допомогою різних видів читання, таких як читання вдумливе, читання з вибіркоким читанням, читання з метою порівняння тощо.
- Аналіз художніх творів можна здійснювати за допомогою різних методів, таких як порівняння, зіставлення, інтерпретація тощо.
- Порівняння художніх творів різних авторів, жанрів та стилів можна проводити за допомогою різних критеріїв, таких як тема, ідея, проблематика, композиція, сюжет, герої тощо.
- Написання власних творчих робіт можна розвивати за допомогою різних видів творчості, таких як написання есе, віршів, оповідань тощо.

Ставлення

- Ставлення до української літератури як до важливої частини української культури можна формувати за допомогою різних методів, таких як розповідь вчителя про вплив української літератури на формування сучасного учня-читача, відвідування літературних музеїв та виставок, участь у літературних конкурсах тощо.
- Цінування художніх творів української літератури можна формувати за допомогою різних форм роботи, таких як обговорення творів, написання рецензій, створення буктрейлерів тощо.
- Інтерес до читання художньої літератури можна формувати за допомогою різних методів, таких як створення бібліотеки класної чи шкільної, проведення літературних читань тощо.

Важливо зазначити, що ці результати є орієнтовними і можуть бути реалізовані в освітньому процесі різними способами. Головне, щоб вони були спрямовані на формування в учнів глибокого розуміння української літератури

та її значення для формування та розвитку національної свідомості та української культури загалом, особливо в сучасних умовах.

Державний стандарт загальної середньої освіти визначає такі очікувані результати навчання з зарубіжної літератури:

- розуміє художній твір як твір мистецтва, розрізняє його жанрові особливості, визначає авторську ідею та художні засоби;
- знає основні етапи розвитку світової літератури, визначає її роль у формуванні світогляду людини.
- досліджує історичний, культурний, літературознавчий контекст художнього твору;
- уміє аналізувати художні твори різних епох, жанрів, національних літератур, визначати їхні ідейно-художній зміст, проблематику, образи, стиль.
- критично оцінює художній твір, виявляє його зв'язки з іншими творами мистецтва;
- використовує художній твір як джерело інформації про світ і людину;
- створює власні творчі тексти на основі прочитаних творів.

Особливості вивчення зарубіжної літератури в НУШ

– Зосередження на читанні художньої літератури. У центрі вивчення зарубіжної літератури в НУШ є читання художніх творів, які є джерелом естетичних переживань, збагачують духовний світ учнів, формують їхні моральні цінності.

– Розвиток критичного мислення. Учні вчаться аналізувати художні твори, визначати їхні ідейно-художні особливості, робити власні висновки.

– Формування комунікативних навичок. Учні вчаться висловлювати свої думки й почуття щодо прочитаних творів, спілкуватися про них з однолітками та дорослими.

Державний стандарт загальної середньої освіти визначає такі ключові компетентності, які формуються в процесі вивчення зарубіжної літератури в НУШ:

– Компетентність у галузі мов і мовленнєвої діяльності. Учні вчаться розуміти і використовувати мову в різних сферах життєдіяльності, зокрема в контексті художніх творів.

– Компетентність у галузі природничих наук і технологій. Учні вчаться використовувати знання про світ, отримані з художніх творів, для пояснення явищ природи, розвитку технологій.

– Компетентність у галузі громадянської освіти та компетентності обізнаного споживача. Учні вчаться розуміти та поважати цінності інших культур, розвивати толерантність.

– Компетентність у галузі підприємництва та інновацій. Учні вчаться використовувати знання про світ, отримані з художніх творів, для творчого вирішення проблем.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В НУШ: АНГЛІЙСЬКА МОВА

Юлія ЗАДУБНЯК, Лариса БЕРЕЖНА, Катерина ВОЛКОТРУБ,
Крістіна ЦІВІНСЬКА, Ірина СТОЙКОВА

Оновлення змісту шкільної іноземної освіти, яке є наслідком реформування освітньої галузі загалом, переорієнтовує навчання іноземних мов з вивчення мовних й мовленнєвих явищ, як певного «багажу знань», на формування та розвиток у здобувачів освіти ключових компетентностей – умінь та навичок, необхідних для особистісної і професійної реалізації в мультилінгвальному й полікультурному просторі.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та модельних навчальних програм з іноземних мов метою компетентісно орієнтованого навчання іноземного спілкування учнів 5–6 класів є спрямування навчального процесу на формування в учнів здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані уміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю у межах окреслених навчальною програмою орієнтирів у процесі добору та використання мовного та інформаційного матеріалу для продукування усних і письмових текстів та для ідентифікації чужомовних висловлень у процесі їх сприймання під час читання та слухання.

У Кіровоградській області пілотування іноземної мови в адаптаційному періоді базової школи НУШ здійснювали 9 учителів англійської мови, а саме: Стойкова Ірина Василівна, Попелівська Світлана Вікторівна, Кульгейко Марія Андріївна (КЗ «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради»); Бережна Лариса Анатоліївна, Волкотруб Катерина Вячеславівна, Ляшенко Валентина Василівна (КЗ «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області»); Цівінська Крістіна Геннадіївна (Гімназія № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області); Третяченко Катерина Олександрівна та Єднева Марія Мурадівна (КЗ Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради).

Викладання іноземної мови відбувалось за модельними навчальними програмами:

- [«Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.\);](#)
- [«Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Зимомря І. М., Мойсюк В. А, Тріфан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.\).](#)

Навчання учнів 5-6 класів у рамках пілотного проекту здійснювалось згідно з програмами за підручниками *Prepare for Ukraine* (Джоанна Коста, Мелані Вільямс: Cambridge University Press) та *Full Blast Plus for Ukraine* (Г.К. Мітчелл, Марілені Маклогіан: MM Publication), які є автентичними навчальними комплексами з англійської мови для учнів відповідного шкільного віку та

складаються з книги для учня, робочого зошита, аудіо та відео матеріалів. Підручники мають ґрунтовну комунікативну й діяльнісну спрямованість, розвивають основні наскрізні вміння і компетентності через залучення учнів до всіх видів мовленнєвої діяльності, відповідають віковим особливостям та інтересам учнів середньої школи, містять цікаві та актуальні для підлітків теми і персоналізовані інтерактивні завдання. Розвиток соціокультурної компетентності учнів відбувається через матеріали культурологічного спрямування, які надають цікаву та змістовну інформацію про українські і європейські англomовні міста. Отже, програми та засоби навчання спрямовані на практичне оволодіння іноземної мови та поступове накопичення необхідних знань для формування навичок читання, аудіювання, усної та письмової взаємодії.

Враховуючи, що за компетентнісного підходу відбувається зміщення акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях, то в навчальній діяльності вчителі англійської мови пілотних шкіл віддають перевагу діяльнісному підходу, комунікативним завданням, самостійній роботі учнів на уроці, використанню інтерактивних видів мовленнєвої діяльності, а саме, моделюванню навчально-мовленнєвих ситуацій, рольовим іграм, проєктній роботі тощо, потенційні можливості яких допомагають наблизити процес навчання іншомовного спілкування до реальних умов сучасного життя.

Використовуючи компетентнісний потенціал іншомовної освіти педагоги роблять наголос на розвитку в учнів наскрізних вмінь та навичок 21 століття: уміння висловлювати власні думки, ділитися почуттями, емоціями та переконаннями в усній та письмовій формі. Критично та системно мислити допомагають післятекстові завдання такі, як Complete the Sentences, Answer the Questions, Compare, Find Out, тощо. Виявленню ініціативи та формуванню лідерських навичок сприяють робота в парах та групах, де учні вирішують комунікативні завдання, співпрацюючи один з одним. Вправи Role play або Information gap спонукають учнів уважно слухати та приймати рішення, а Project Work стимулює розвиток уяви та творчості.

НУШ: формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях

Комунікативний підхід залишається основним у вивченні іноземної мови, а одним з найефективніших способів розвитку мовлення учнів є робота в парах та групах. На думку І. Стойкової, це найкращий спосіб об'єднати дітей та донести інформацію до учнів, оскільки в групових формах роботи учні вчаться взаємодіяти та співпрацювати один з одним, відстоювати власну думку та прислухатися до інших, шукати спільне вирішення поставленої задачі та брати на себе певні зобов'язання. До того ж, при роботі в групах виникає товариське суперництво, що лише додає мотивації учням та бажання вчитися. Праця в колі своїх однокласників розвиває у дітей м'які навички, які в подальшому знадобляться в реальному житті.

К. Цівінська на своїх уроках поряд із розвитком іншомовної компетентності формує в учнів шанобливе ставлення до рідного краю та розуміння потреби популяризувати Україну в світі засобами іноземної мови. Так, під час вивчення теми «My Town» у 6-му класі учні порівнювали життя у великому та маленькому містах, обговорювали переваги та недоліки, ділилися інформацією щодо улюблених локацій та що саме їм подобається в рідному містечку. Заключним етапом стала проектна робота в малих групах зі створення туристичного буклету, який би допоміг привабити відвідувачів. Результатами своєї роботи учні мали можливість поділитися через чат Viber групи, або на класному стенді PROJECT CORNER, або під час презентації в класі.



Створення проектів є невід'ємною частиною навчання учнів молодшого підліткового віку. Саме проектна діяльність допомагає розвивати креативність та творче мислення школярів, дає можливість зацікавити учнів з різними стилями навчання, залучає міжпредметні зв'язки та створює реальні ситуації для використання мови. Так, на уроці І. Стойкової у 6-му класі під час вивчення теми «Музика» учні не лише презентували проекти та розповідали про своїх улюблених виконавців, а також слухали їхні музичні композиції. У 5-му класі під час вивчення теми «Їжа», учні самостійно або за допомогою рідних готували вдома улюблену страву, знімали відео та презентували в класі.

Вивчаючи розділ «The Latest Technology» (6 клас), Л. Бережна та К. Волкотруб засобами іноземної мови формують в учнів навички комп'ютерної грамотності та безпечного поведіння в інтернеті через обговорення коротких та змістовних відео, тематичних діалогів, питань особистісного характеру (About You), де діти щиро ділились якими технологіями користуються, та як проводять час онлайн. По закінченню теми учням було запропоноване завдання створити та представити власний блог.

29/03 Проектна робота. Блог в моєму ...
4
Опубліковано 29 бер.

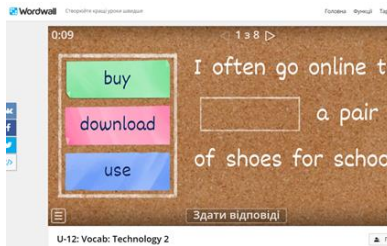
Поділіться та **презентуйте власний блог** (якщо є), або створіть новий за бажанням та згодою батьків. Дотримуйтесь шести кроків (за текстом ст 77) для створення та презентації блогу:

- Оберіть тематику та назву блогу
- Подумайте та визначтесь із аудиторією (для кого буде цікавий ваш блог, хто читатиме)
- Визначтесь із платформою, де створите блог (найбільш популярний **Blogger** від Google)
- Напишіть перший пост (публікацію)
- Оберіть день тижня, коли доповнюватимете блог публікацією
- Подбайте про безпеку

На виконання завдання відводиться тиждень, далі під час онлайн та очних уроків по 1-2 учня презентуватимемо

Блог ви створюєте рідною мовою, але презентуєте англійською

Дієвим навчальним методом у 5 та 6 класах продовжує бути гра. Такі види навчальної ігрової діяльності, як Hot Potato, Odd One Out, What is Missing?, рухові вправи та завдання на імітацію, що є практичною реалізацією методу TPR (Total Physical Response) на уроках англійської мови, лексичні та граматичні онлайн вправи та квести, створені за допомогою цифрових сервісів Learning Apps та Wordwall на думку Л. Бережної та К. Волкотруб допомагають формувати пізнавальний інтерес учнів та сприяють підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови.



Л. Бережної,
К. Волкотруб



К. Цівінська



І. Стойкової

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснювалось відповідно до нормативної бази із застосуванням індивідуальних карток, педагогічного спостереження, самостійної роботи, індивідуальних завдань та онлайн сервісів. Проведенню формульованого оцінювання сприяли також завдання на повторення з секції Review та додаткових розділів Extra Activities, Vocabulary, Grammar, представлені в навчальних комплексах.

Складні умови запровадження та пілотування НУШ у адаптаційному періоді базової школи через епідемію та війну, і як наслідок переведення учнів на дистанційний або змішаний формати навчання, показали, що для ефективної реалізації реформи необхідна успішна взаємодія учителя – учня – батьків. Спілкування з батьками часто відбувається в режимі текстових повідомлень або дзвінків. У більшості випадків батьки готові до співпраці, дослухаються до порад вчителя, але на жаль, не всі батьки повністю розуміють поняття «партнерство». І вчитель, і батьки зацікавлені в тому, щоб школа була для дитини місцем максимально комфортним для навчання та розвитку. Але з іншого боку, сім'я також має створити вдома середовище, що заохочує до навчання. Іноді, особливо якщо мова йде про певні низькі оцінки, то більше уваги звертають на сам факт наявності низької оцінки, а не на те, що вивчення мови – це тривалий процес і певний пропущений матеріал потрібно надолужити і розібратись, адже далі можуть бути складнощі із наступними темами.

Дієвим навчальним методом у 5 та 6 класах продовжує бути гра

Тому продовження налагоджування саме партнерських взаємин з батьками, які сприятимуть тому, що як у школі, так і вдома дитина буде чітко розуміти свої сильні сторони і знати над чим працювати, є одним з важливих елементів над яким потрібно надалі працювати.

У підсумку, можна сказати, що реалізація реформи НУШ відбувається доволі успішно. Є складнощі через неповну забезпеченість матеріалами. Також через те, що проєкт є новим і має багато нюансів, які потрібно осмислити, зрозуміти і втілювати в життя як вчителям, так і учням й батькам, то необхідно докласти ще багато зусиль для того, щоб принципи НУШ були дотримані і результат втілення цих принципів максимально відображався на успішності учнів. І мова не лише про оцінки. Ми вже бачимо учнів, які не бояться комунікувати, висловлювати власні думки, шукати рішення проблемних ситуацій, робити помилки. Тож реалізація проєкту має продовжуватись і сприяти розвитку учнів як творчих особистостей, здатних критично мислити, оцінювати ризики та долати труднощі.

ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»

*Оксана БОГДАНОВА, Людмила САКАЛОШ, Галина ЛАЛО,
Надія КОВАЛЕНКО*

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено, що метою природничої освітньої галузі є «формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє з навколишнім природним середовищем» [1].

Реалізація завдань природничої освітньої галузі, зазначена в Державному стандарті базової середньої освіти, як важливий фактор якісної освіти здійснюється за принципом наступності. Цей принцип реалізується з метою «не загубити» жодну дитину і допомогти їй стати успішною частиною спільноти основної школи. Саме тому не можна розривати ланцюжок «початкова – базова школа», а необхідно продовжувати наслідувати все те, що було закладено в початковій школі.

У початковій школі з природничими науками діти знайомляться під час вивчення курсу «Я досліджую світ», а інтегрований курс «Пізнаємо природу» для 5-6 класів став логічним його продовженням. Разом з тим, він є основою вивчення природничих наук у базовій школі. Змістова складова інтегрованих курсів «Пізнаємо природу» чітко відображає сучасну динаміку розвитку шкільної освіти, зокрема полягає у формуванні дослідницької компетенції, її зацентровано на активному діяльнісному здобутті природничих навичок та одночасно знань про природу шляхом її дослідження. Практична спрямованість даних курсів реалізується під час організації спостереження, дослідження, експериментування та створення навчальних моделей.

У 2021 – 2022 навчальному році освітня реформа «Нова українська школа» завітала до освітніх закладів Кіровоградської області в рамках пілотного проєкту щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти в межах «дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» [6].

До реалізації пілотного проєкту щодо впровадження в освітній процес базової школи навчальних предметів «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» долучилися викладачі природничих дисциплін: Лало Галина Володимирівна, Сакалеш Людмила Василівна, Коваленко Надія Станіславівна.

У цей період Лало Галина Володимирівна, вчитель комунального закладу «Ліцей №7 «Перспектива» Світловодської міської ради», спочатку обрала модельну навчальну програму «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. колективу: Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Григорович О.В., Фіцайло С.С. [3], згодом змінила її на модельну навчальну програму «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (авт. колективу: Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.) [4]. Сакалаш Людмила Василівна, вчитель комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області та Коваленко Надія Станіславівна, вчитель Гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області працювали за модельною навчальною програмою «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. Коршевнік Т. В.) [5].

Розглянемо оригінальні й ефективні прийоми, способи, форми та методи навчання з досвіду їх роботи зазначених вчителів.

Важливий етап навчання після початкового «нушівського марафону» для дітей – це успішна адаптація до іншого освітнього середовища, знайомства з новими вчителями, цікавими предметами. Тому найголовнішим завданням для Лало Галини Володимирівни, учителя, який розпочав навчати учнів 5-6 класів НУШ, було збереження наступності між початковою освітою та адаптаційним циклом. Ще до початку переходу учнів до 5 класу, вона відвідувала уроки курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Учителі початкових класів передавали інноваційні ідеї, ділилися своїм досвідом щодо роботи в НУШ, показували, на яскравих прикладах, варіанти трансформації освітнього процесу.

Тому традиційно кожен урок інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для учнів Галини Володимирівни розпочинався з ранкового кола (ранкової зустрічі). Для цього, враховуючи вікову категорію, вона використовувала традиційні вправи, різноманітні «картки суперсили на день», а за умов дистанційного навчання користувалася онлайн інструментами Jamboard, Mentimeter та можливостями онлайн-кімнати (за допомогою емоджі показати свій настрій тощо). Використання таких активностей на початку уроку дає можливість кожній дитині висловитися, підтримати один одного, налаштуватися на плідну роботу, удосконалити навички роботи в команді, розвивати свій емоційний інтелект. Головним призначенням таких ранкових традицій було встановлення дружніх стосунків між однолітками та створення єдиної класної спільноти.

НУШ – це успішна
адаптація учнів до
іншого освітнього
середовища та
знайомства з новими
вчителями

Головним очікуваним результатом вивчення курсу «Пізнаємо природу» є сформована дослідницька і навчальна компетенції - важливі складники ключової компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, а також інших ключових компетентностей. Видатний педагог В.О.Сухомлинський писав: «Дитина від своєї природи - допитливий дослідник, відкривач світу. Слід дитину спонукати до самостійної пізнавальної діяльності, формувати з малих літ допитливість, прагнення до навчання, яке має бути радісною працею».

Формування дослідницької компетентності учнів можна досягти шляхом використання в освітньому процесі діяльнісного підходу. Тому в освітній діяльності Галина Володимирівна обрала для себе девізом вислів «знати - це значить уміти», а для досягнення бажаного та створення ситуації успіху використовувала алгоритм «хочу – можу – дію – оцінюю!».

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Результативна складова такого підходу стосується формування в учнів ключових та предметних компетентностей. Здобувачі освіти Нової української школи мають «знати і розуміти», «уміти і застосовувати», «обчислювати, аналізувати, будувати, трансформувати результати», які вимагають активної діяльності, а також «виявляти ставлення й оцінювати».

Курс «Пізнаємо природу» це сформована дослідницька і навчальна компетенції

Такою унікальною можливістю впровадження діяльнісного підходу є інтегрований курс "Пізнаємо природу" в 5-6 класах. Програма та підручник побудовані так, що учні можуть самостійно досліджувати та пізнавати, створювати та моделювати, класифікувати та аналізувати. Можуть визначати свої цілі, планувати, контролювати та робити висновки, а ще на практиці переконуватися у своїх правильних діях.

У своїй роботі Лало Г.В. дотримувалася основних принципів педагогіки партнерства, а саме таких які створюють «діалог-взаємодію-взаємоповагу». Основні види робіт, які вона використовує, це командні, групові та практичні роботи, навчальні ігри, аналіз різноманітних джерел інформації, проєктна діяльність тощо. Учні працювали над найпростішим дослідженням природи, при цьому досліди та практичні роботи, створення моделей відбувалося з використанням елементарного обладнання та матеріалів, доступних усім. Але для дітей нового покоління необхідний сучасний підхід, тому Галина Володимирівна у своїй діяльності не могла обійтися без використання різноманітних гаджетів, мережі інтернет, мультимедійного комплексу.

Під час вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу», окрім проєктів (індивідуальних і групових), з якими учнівство знайомиться з початкової школи, діти освоїли моделювання, як один з методів наукового пізнання. Створення власних моделей об'єктів, процесів чи явищ природи – це один із захоплюючих видів діяльності. Так, при опрацюванні теми у 5 класі «Вивчення прототипу моделювання, створення моделей та їх дослідження», кожен учень створював власну модель «Стійкість ґрунту до водної ерозії». Крім цього, учні оволоділи основами створення словесних та графічних моделей. Наприклад, досліджуючи будову плодів, спочатку розробили графічну модель, а на її основі, вже під час виконання домашнього завдання, будували об'ємну модель. У 6-му класі метою практичної роботи було створення динамічної моделі «Ланцюги живлення»,

змодельовані учнями трофічні ланцюги мали вигляд розбірної піраміди, робота в парах перетворювалася на гру, а їхні моделі на інструмент навчання.

Окрім цього, педагог практикувала створення моделей в групах. Одним із завдань такої командної роботи є взаємонавчання, вміння співпрацювати в групі під час розв'язування проблем природничого змісту вчить цінувати внесок кожного учасника команди, поважати різні точки зору. Такий підхід розвиває у школярів соціальну та громадянську компетентність.

Прикладом моделювання в групі є створення реальної моделі на основі власних спостережень – модель «Квітка». Кожна група визначає мету моделювання – дослідження особливостей форми й розташування елементів квітки, формулює завдання та аналізує процес встановлення основних частин квітки за їх розташуванням, визначає результат групи. Для такої роботи на уроці важливо заздалегідь підготувати набори: кожна група отримує зображення квітки, прототип якої їм необхідно створити, складові будови квітки (у кожній групі вони з різних матеріалів: фетр, фоаміран, папір, пластикові стаканчики, пластикова пляшка, пластилін, вушні палички, дріт тощо) та картку-інструкцію. Кількість елементів квітки можна навмисно збільшити, аби переконатися в спостережливості та уважності дітей. Наступним кроком для груп є порівняння моделі з прототипом та формулювання висновків про взаєморозташування елементів квітки та різноманіття квіток у навколишньому середовищі. Доцільним методом даної роботи є вихід на шкільне подвір'я або дослідження власного двору, прибудинкової території на наявність квітів, які там ростуть. А така робота як проектування квітників – завжди захоплює дітей!

Ці та інші види робіт забезпечують формування підприємливості, фінансової та екологічної грамотності учнів, а саме: вчать визначати та аналізувати проблеми довкілля, відповідально та ощадливо використовувати природні ресурси, прогнозувати екологічні наслідки результатів діяльності людини, пояснюють значення збереження природних ресурсів. Необхідною умовою таких видів діяльності є інноваційність. Учні вчать генерувати та втілювати нові ідеї в моделях, підтримувати, сприяти реалізації конструктивних ідей інших. Окрім цього метод моделювання сприяє формуванню вміння комунікувати, працювати в команді, досягати поставленої мети та здійснювати самооцінювання.

Одним із напрямків розвитку творчих здібностей учнів 5-6-х класів є опанування інформації природничого змісту через створення інфографіки. Цей сучасний спосіб подання інформації, на думку Галини Володимирівни, вимагає від учнів застосування особистих дизайнерських рішень у процесі створення інфографіки власноруч або за допомогою інтернет-ресурсів. Вже у п'ятому класі, на уроках інформатики, п'ятикласники знайомляться з онлайн-програмою Canva, що дозволяє використовувати існуючі шаблони інфографік або створювати власні. Це вказує на необхідність співпраці учителів різних освітніх галузей, адже міжпредметні зв'язки є однією зі складових реформи НУШ.

У 5-му класі серед створених інфографік можна виділити: «Правила безпечної поведінки з електроприладами», «Створення словесних моделей металів та їх порівняння». Для прикладу, у 6-му класі опануванню теми «Пізнай

свої здібності» сприяло створення інфографік «Як розвинути пам'ять і покращити увагу», «Меню для мозку» та інші. Саме завдяки опануванню таких ресурсів учні мають змогу сформувати навички використанням ІКТ, що закладено в основу інформаційно-комунікаційної компетентності.

Постійною рубрикою пізнання природи є «Домашні досліди», проведення яких в домашніх умовах дозволяє вдосконалюють дослідницькі навички отримані учнями на уроках. Прикладом виконання творчих домашніх завдань є дослідження: «Поживні речовини в листах рослин», «Відбитки продихів у рослин власноруч», «Чи багато продихів на поверхні листка?» та багато інших.

З метою формування дослідницької компетентності Сакалаш Людмила Василівна, вчитель комунального закладу «Бобринецький лицей №1» Бобринецької міської ради, приділяє значну увагу активній, різнобічній, продуктивній самостійній навчально-пізнавальній діяльності. Прищеплює своїм учням смак до досліджень, щоб через розв'язання поставлених проблемних завдань вони долучалися до світу науки. Для педагога пріоритетними є практичні заняття, демонстрації, спостереження за природою, екологічне моделювання та прогнозування, що сприяє формуванню в учнів таких дослідницьких умінь: спостерігати, описувати, аналізувати, робити висновки.

Також Людмила Василівна звертає увагу на проєктну діяльність учнів на уроках та в позаурочний час, адже проєктна діяльність на уроках – одна з вимог реалізації програми інтегрованого курсу. Впровадження проєктного навчання має на меті стимулювати інтерес учнів до самостійного здобування нових знань, їх використання шляхом вирішення проблем під час конкретної практичної діяльності. Саме виконання проєкту формує в учнів вміння вести пошукову роботу, робити висновки та презентувати результати дослідження. Важливим є також залучення батьків до виконання проєктних завдань. Тема вивчення грибів завершилась завданням для всієї родини – приготувати страви з грибів, а в проєкті «Вирости бобову рослину» із задоволенням взяли участь цілі родини її учнів.

На уроках Людмила Василівна використовувала пояснювально-ілюстративні, частково-пошукові, дослідницькі методи навчання та метод проблемного викладу навчального матеріалу. З метою формування інтересу до предмету використовувала різні прийоми: «Хмара слів» сприяє формуванню пізнавального інтересу; «Мозковий штурм» допомагає розвитку мозку, уважності, формує дружні стосунки, взаємоповагу, взаємодопомогу та відповідальність; прийом «Правильно-неправильно» розвиває увагу, спостережливість, вміння виділити головне.

«Домашні досліди»
дозволяють
вдосконалювати
дослідницькі
навички отримані
учнями на уроках

В освітньому процесі Сакалаш Л.В. поєднує цікаву форму подання інформації із завданнями, які вимагають від учнів індивідуальної, групової, колективної роботи, або навіть допомоги членів родин. Актуалізацію опорних знань, пояснення нового матеріалу педагог проводить із цікавими завданнями, що містять науковий матеріал, цікаві

факти, яскраві ілюстрації, пізнавальні відео. Використання загадок про живі та неживі тіла природи розвивають кмітливість, уважність, пам'ять, створюють ситуацію успіху. Не менш важливим для дітей є розв'язування кросвордів, які стимулюють активну розумову діяльність, доречно використання повчальних казок, які демонструють вплив людини на довкілля, формуючи екологічну свідомість школярів.

Коваленко Надія Станіславівна, вчитель Ліцею №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області, для підтримки навчально-пізнавальної діяльності учнів акцентує увагу на практичну спрямованість навчального матеріалу, демонструє необхідність знань у повсякденному житті, застосовування вивченого в практичних життєвих ситуаціях.

Надія Станіславівна більшість уроків починає з того, що учні самостійно намагаються сформулювати тему та завдання уроку. Тож починаючи працювати, вони вже аналізують свій рівень знань та можливості й припускають, що саме їм потрібно для опанування певної теми. Проблемою може бути задача, яку на початку уроку учні не могли розв'язати, а після опанування теоретичних знань з легкістю знаходять результат.

Педагог реалізує діяльнісний підхід до навчання через роботу учнів у співпраці, застосовує групову та колективну роботу, у той самий час заохочуючи до самостійності. Прагне зацікавити практичною навчальною роботою, надає перевагу завданням з елементами творчості. Значну увагу приділяє використанню цифрових інструментів, наприклад, завданням в онлайн-сервісах LearningApps та Quizizz.

Все, викладене вище, дає змогу педагогам освітніх закладів, що брали участь у впровадженні пілотного проєкту, реалізувати навчальні цілі, розвивати особистісний потенціал учнів у процесі дослідницької та творчої діяльності.

Для розвитку математичної компетентності на уроках інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» доречно розв'язувати проблемні завдання природничого змісту за допомогою математичних методів, будуючи таблиці, графіки, діаграми. Необхідно виділити оволодіння учнями створення графіків та діаграм (кругових, стовпчастих, лінійних). Так у 6 класі, вивчаючи тему «Дослідження джунглів Амазонки», Лало Г.В. пропонує школярам опрацювати таблицю «Географічні дані Амазонки» та створити кругову діаграму «Країни, які знаходяться в басейні Амазонки», використовуючи відсоткове співвідношення. Окрім вміння опрацьовувати та аналізувати отриману інформацію, це завдання інтегрується в математичну освітню галузь, а створення діаграм за допомогою ІКТ – в інформатичну.

Розвиток компетентності вільного володіння державною мовою відбувається на кожному уроці, цьому сприяє: спілкування українською мовою, використання україномовних джерел для пошуку інформації природничого змісту, збагачення лексики науковою термінологією рідною мовою.

Важливе місце у формуванні особистості займає оцінювання навчальних досягнень. Для оцінювання навчальної діяльності учнів НУШ необхідно керуватися «методичними рекомендаціями щодо оцінювання навчальних

досягнень учнів 5–6-х класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти [2].

Зокрема, за рішенням педагогічної ради комунального закладу «Лицей №7 «Перспектива» Світловодської міської ради» (Лало Галина Володимирівна) в першому семестрі 5-го класу поточне та семестрове оцінювання навчальних досягнень учнів відбувалося за рівневою шкалою, що допомогло кращій адаптації учнів до нових умов освітнього процесу. Поточне та підсумкове оцінювання у другому семестрі проводилося за бальною шкалою.

Окрім основних видів оцінювання (поточного та підсумкового), велику увагу Галина Володимирівна приділяла формувальному оцінюванню у формі самооцінювання та взаємооцінювання. Об'єктом формувального оцінювання є особистісний розвиток учнів, їхній навчальний поступ, процес здобуття навчального досвіду як основи компетентності (зокрема, опанування наскрізних умінь, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти) [2].

Взаємооцінювання в групах – один із важливих інструментів оцінювання, який робить учнів також дотичними до оцінювання. Взаємооцінювання має потужний навчальний потенціал для учнів, якщо вони мають змогу обговорити в парі результати діяльності, знайти і навести аргументи на захист своєї думки [2]. Для самооцінювання Лало Г.В. розробила індивідуальні картки, які допомагають учням по завершенню проведеної роботи або в кінці уроку здійснювати рефлексію, визначати не тільки власні перемоги, а й знаходити помилки.

Результатами моніторингового дослідження та підсумковим оцінюванням встановлено відповідність досягнутих учнями результатів, означених у модельній навчальній програмі, очікуваним результатам навчання. Набуття здобувачами освіти 5-6 класів навчального досвіду, динаміки розвитку компетентностей та їхнього особистісного розвитку, здатності до співпраці та рефлексії адаптовані до освітнього процесу Нової української школи.

Отже, завдяки наполегливій співпраці усіх учасників освітнього процесу, адаптаційний цикл 5-6 клас в межах пілотного проєкту щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти в зазначених закладах загальної середньої освіти успішно завершено. Інтегрований курс «Пізнаємо природу» є пропедевтичним і формує дослідницькі компетенції, що є важливими з огляду на наступне вивчення окремих природознавчих предметів у другому циклі базової середньої освіти, та закладає підвалини розуміння цілісної природничо-наукової картини світу.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти від 01.04.2022 р.

3. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Григорович О.В., Фіцайло С.С.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).

4. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).

5. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевніюк Т.В.). Міністерство освіти і науки України. URL: <http://surl.li/cattg>

6. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» № 406 від 21.04.2021 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/82285/

7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ДОСВІД ПІЛОТУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У 5-6 КЛАСАХ ЗА ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Лілія СОЛОНЬКО, Любов ЯРЕМЕНКО, Ірина СИНЬОГУБ,
Тетяна ГЛАДКА, Олена ВОЛОШИНА*

Математика займає важливе місце при формуванні різноманітних здібностей учнів. Вона є не лише допоміжним інструментом для розв'язання окремих проблем, а й насамперед, загальнокультурною базою для засвоєння системи принципів і структур, які складають основу освітніх дисциплін. Знати математику – це не просто мати певні знання, а здійснювати діяльність, пов'язану з їх застосуванням.

Нова українська школа (НУШ) в наш час має сформувані уявлення про математику як один із провідних інструментів пізнання навколишнього світу та керування ним, про важливість математичних знань і алгоритмічного мислення для самореалізації в сучасному світі на належному фаховому рівні; мотивувати учнів/учениць до набуття математичних знань та активного навчання математики як мови науки, техніки та технологій.

У 2021/2022 навчальному році учні п'ятих класів чотирьох навчальних закладів Кіровоградської області долучилися до пілотного проєкту щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти. Вчителі цих закладів першими прийняли усі виклики реформи. Вони змінювалися самі та кардинально змінювали власні, напрацьовані роками, традиційні підходи до навчання, опановуючи нові: інтеграція навчального матеріалу, діяльнісний підхід, дослідницька діяльність учнів на кожному уроці, зміна освітнього середовища, формувальне оцінювання учнів та багато іншого.

Курс математики адаптаційного циклу базової середньої освіти становить важливу складову в навчанні, розвитку та вихованні учнів 5-6 класів, яка, в свою чергу, є логічним продовженням і розвитком курсу математики початкової освіти, а також основою вивчення предмету у другому циклі базової середньої освіти.

Яременко Л.Г., вчитель математики комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради», зазначає, що при організації навчання математики в 5-6 класах в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» слід дотримуватись наступності у формуванні математичної компетентності початкової та основної школи, вибору раціональних методів, прийомів, засобів в організації освітнього процесу відповідно до матеріально-технічних можливостей закладу. Принцип наступності Любов Григорівна здійснює через послідовність і систематичність викладу навчального матеріалу, поступове зростання його складності; узгодженість матеріалу в початковій та основній школі, використання методів, що відповідають віковим особливостям учнів.

Синьогуб І.Ю., вчитель математики комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області»,

відмічає, що саме тісна співпраця вчителя-початківця та вчителя-предметника є одним із найперших та найважливіших аспектів успішної адаптації учнів при їх переході до 5 класу, тому Ірина Юріївна активно працює над створенням дидактичного матеріалу, підбором вправ, які б зацікавили учнів і продовжили ту освітню традицію, яка для дітей сформувалась у початкових класах.

Діяльнісний підхід – один з основних шляхів реалізації ідей та змісту НУШ, формування в неї наскрізних умінь, які дадуть їй можливість бути конкурентоспроможною в майбутньому.

На думку *Гладкої Т.М.*, вчителя математики Гімназії № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області, при вивченні математики у 5-6 класах велику роль відіграє підтримка інтересу до вивчення предмету, який доволі часто дітям здається складним і нецікавим. Основне завдання уроків математики полягає не тільки в тому, щоб дати учням глибокі

упровадження ігрових і діяльнісних методів навчання в освітній процес є необхідними для всебічного розвитку дитини

знання, а й у тому, щоб навчити їх застосовувати вивчене в практичних життєвих ситуаціях, творчо мислити, аналізувати, робити узагальнення. Пасивне вивчення математики можна виправити за допомогою діяльнісного підходу до навчання.

На початку кожного уроку учні Тетяни Миколаївни намагаються самостійно сформулювати його тему та завдання, тим самим вони аналізують свій рівень знань та можливостей, припускають, що саме їм потрібно для опанування нового матеріалу. Проблемою, яка спонукатиме дітей до діяльності, може бути задача, яку на початку уроку вони не змогли розв'язати, а після набуття нових знань з легкістю виконали.

При вивченні тем геометричного змісту Гладка Т.М. пропонує учням з підручних матеріалів виготовити фігури, що вивчаються на уроці, а потім за їх допомогою спробувати самостійно знайти певні величини. Тримаючи в руках саморобні моделі, а не тільки розглядаючи малюнки фігур у підручнику, діти можуть перевірити їх властивості та краще зрозуміти зміст понять, зокрема периметра та площі.

Тетяна Миколаївна прагне зацікавити дітей практичною діяльністю за допомогою творчих завдань. Так учні, працюючи у групах, можуть створити малюнок або аплікацію, використовуючи лише геометричні фігури. При вивченні звичайних дробів, вчитель пропонує дітям не просто розрізати аркуш на певну кількість рівних частин, а й виготовити макет улюбленого десерту чи піци та розділити його порівну між друзями.

Опрацьовуючи задачі, Гладка Т.М. користується методом «Краще розв'язати одну задачу трьома способами, ніж три – одним способом». Він сприяє розвитку прийомів логічного пошуку та розвиває дослідницькі здібності учнів. Вчитель акцентує увагу дітей на тому, що задачі – це моделі реальних ситуацій із повсякденного життя. При розв'язуванні задач на рух Тетяна Миколаївна пропонує учням виступити у ролі відповідних транспортних засобів, щоб вони краще зрозуміли процеси, описані в умові. У якості одного з

видів групової роботи діти можуть самостійно скласти умови задач, обмінятися текстами з товаришами та розв'язати їх.

На думку Олени Віталіївни, діяльнісний підхід дозволяє учням стати іншими – вільними, толерантними, оптимістично налаштованими, готовими до подолання труднощів у навчанні та житті, стійкими до стресів.

З метою формування громадянської та соціальної компетентностей, почуття патріотизму, любові до свого рідного краю, Батьківщини, народу, традицій у процесі навчання математики Яременко Л.Г. пропонує учням розв'язати задачі національно-патріотичного спрямування, що містять історичні чи статистичні відомості, популяризують українську історію, боротьбу українського народу за незалежність, містять реальні досягнення відомих українців та викликають почуття гордості за рідну країну. Створення та реалізація проєктів на тему «Сім чудес України», «Відкрий для себе Україну» сприяють формуванню вміння висловлювати власну думку, слухати й чути інших, співпрацювати в команді та відповідати за спільну справу.

Для формування в учнів цінностей та форм поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті дуже важливо застосовувати інтерактивні технології навчання. Вони дозволяють підвищити ефективність пізнавальної діяльності під час як очного, так і дистанційного навчання.

Яременко Л.Г. вважає, що застосування інтерактивних методів і прийомів навчання «Робота в парах», «Синтез думок», «Незакінчені речення», «Асоціативний куц» забезпечує можливість взаємодії учнів на уроках, що сприяє створенню атмосфери співпраці, співтворчості. Самостійність, ініціативність, творчість дітей забезпечують рольові, ділові ігри, розв'язання творчих завдань, завдань практичного спрямування, аналіз життєвих ситуацій, проведення навчальних досліджень.

Учні 5-6 класів – представники сучасного цифрового покоління. Їм властива виражена нездатність сприймати, засвоювати, використовувати великі обсяги інформації, вербальні способи подання матеріалу, їм складно сконцентруватися та зосередити увагу на головних моментах. Усе це обумовлює необхідність використання засобів візуалізації навчального матеріалу, наочної схематизації навчальних дій. Сучасні інформаційні технології суттєво впливають на ефективність проведення уроків математики, надають можливість удосконалювати їх організацію, діагностувати рівень сформованості знань та вмінь, активізувати пізнавальну діяльність учнів, поглиблювати знання.

Яременко Л.Г. під час пояснення навчального матеріалу використовує такі способи візуалізації, як-от: створення ментальних карт, використання програм динамічної математики GeoGebra, інтерактивні комп'ютерні моделі. Вони допомагають здійснювати виклад матеріалу в доступній, чіткій, ілюстративній формі відповідно до вікових особливостей учнів 5-6 класів із урахуванням когнітивних особливостей сучасного цифрового покоління. З метою забезпечення актуалізації опорних знань, неперервного повторення Любов Григорівна користується інтерактивними завданнями онлайн сервісу Learning Apps.

Синьогуб І.Ю. відзначає, що учнів 5-6 класів приваблює все кольорове, яскраве, рухливе. Застосування онлайн-сервісів на уроці дозволяє переключити увагу дітей, допомагає зацікавити їх навчальним матеріалом, урізноманітнює процес навчання, активізує пізнавальну діяльність. У своїй роботі Ірина Юріївна використовує ресурси Liveworksheets, Wordwall, Learning Apps, “На Урок”, “Всеосвіта” та ін.

Особливої уваги, на думку Синьогуб І.Ю., заслуговує сервіс Мій Клас. Це електронний освітній ресурс для дистанційної освіти, схвалений МОН України як інноваційна платформа для «Нової української школи». Миттєва перевірка, виправлення помилок, демонстрація розв’язання з поясненням, можливість виконати подібне завдання за зразком робить Мій Клас для кожного учня своєрідним особистим репетитором, який готовий прийти на допомогу в будь-який час. Проходження тесту кілька разів (при чому кожна нова спроба – аналогічне завдання, подібне, але інше) дає можливість дитині відразу побачити та проаналізувати свої помилки. Це формує її життєвий досвід, вчить долати труднощі в самостійному дорослому житті. Такий підхід цінний ще й тим, що в дитини зникає страх зробити помилку, розвивається впевненість, наполегливість, творчість і вміння не боятися проблем, а сміливо братися за їх вирішення, що і є головним завданням Нової української школи.

На думку Гладкої Т.М., одним із складних завдань, яке стоїть перед вчителем математики, є розвиток компетентності «спілкування іноземними мовами». Математичні вирази використовуються і у науці, і у повсякденному житті, тому знання основних арифметичних знаків, уміння читати числа та виконувати нескладні завдання на обчислення допоможуть дітям правильно розуміти та використовувати математичні вирази, як на уроках англійської мови, так і у майбутньому житті.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що математика – дуже важливий і складний предмет. Особливу увагу його вивченню необхідно приділити саме у 5-6 класах, оскільки саме в цей період й відбувається адаптація учнів до нового циклу навчання. На цьому етапі важливу роль відіграє вчитель. Саме він має допомогти учням у цій адаптації, а також довести їм, що математика не тільки важливий предмет в житті кожної людини, а й надзвичайно цікава наука. Це і є однією з основних цілей НУШ.

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ (5-6 КЛАС)

Олена ТАТАРЕНКО, Оксана БОСА, Лариса ПИЧ

Основна ідея нової української школи - компетентнісний підхід. Досягнення цілей технологічної освітньої галузі, забезпечується формуванням ключових компетентностей та наскрізних умінь, визначених Державним стандартом.

Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі, включаючи формування всіх ключових компетентностей за проектною технологією, що дозволяє вчителю моделювати різні навчальні ситуації, створюючи для учнів навчальне середовище, у якому розвиваються всі наскрізні уміння, притаманні ключовим компетентностям.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження [1].

Одним із ключових принципів виконання завдань технологічної освітньої галузі є принцип наступності, який передбачає логічний та поетапний перехід від початкової школи до базової, з урахуванням попередньо набутих технологічних знань та вмінь.

З технологіями діти розпочинають знайомитися в початковій школі під час вивчення курсу «Я досліджую світ», який допомагає формувати цілісне уявлення учнів про навколишній світ, розвиває їхні навички виживання та пристосування до різноманітних ситуацій та є основою базової технологічної освіти. Навчальний предмет «Технології» у 5-6 класі є логічним продовженням

початкової технологічної освіти у впровадженні нових педагогічних підходів та методик, таких як інтерактивне навчання, проектна діяльність, індивідуалізоване навчання тощо. Такий підхід допомагає сформувати у дітей не тільки конкретні технічні вміння, але й обладнати їх універсальними навичками, які будуть корисні у їхньому подальшому освітньому та професійному шляху.

У 2021/2022 навчальному році в закладах освіти Кіровоградської області розпочалася освітня реформа «Нова українська школа» щодо реалізації інноваційного освітнього проекту «Розроблення і впровадження навчально-методичного

Принцип наступності в технологічній освіті допомагає створити системний підхід до формування технологічної грамотності та готовності учнів до викликів сучасного технологічного світу

забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» [6].

Активно приєдналися до впровадження пілотного проєкту щодо впровадження в освітній процес базової школи навчального предмету «Технології. 5-6 клас» вчителі трудового навчання: Боса Оксана Олексіївна та Пич Лариса Петрівна.

Під час цього періоду **Боса Оксана Олексіївна**, вчитель технологій (трудового навчання) гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області працює за модельною навчальною програмою «Технології. 5-6 клас» (автор Туташинський В.І.).

Пич Лариса Петрівна, вчитель технологій комунального закладу “Навчально-виховне об’єднання № 25 “Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, природничо-математичний ліцей, центр позашкільного виховання “Ліра” Кіровоградської міської ради Кіровоградської області” обрала модельну навчальну програму «Технології. 5-6 клас» (авторів Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна .С, Приходько Ю.М.).

У навчальному процесі **Оксани Олексіївни Босої** завжди існує своя методика, характерна для тих методів і засобів, які вчитель використовує на уроках технологій. Основна ідея НУШ полягає в тому, щоб включити учнів у активність, дозволяючи їм застосовувати теоретичні знання на практиці, акцентувати увагу на розвитку особистості учня, його творчих здібностей, самостійності та практичних навичок. Тому значну увагу педагог приділяє особистісно-орієнтованому та діяльнісному підходу, інтерактивним та ігровим технологіям.

Боса О.О. вважає, що у своїй роботі необхідно застосовувати різноманітні методи. Такий підхід дозволяє зробити навчання цікавішим та ефективнішим, а також враховувати різноманітні стилі навчання та індивідуальні особливості учнів. Отримуючи нову інформацію, учні навчаються розглядати її з різних точок зору, робити висновки щодо її точності та цінності.

Оксана Олексіївна застосовує проєктне навчання, де учні можуть вирішувати реальні проблеми, створювати власні проєкти та реалізовувати їх, використовуючи технології. Залучає учнів до спільної роботи та обміну ідеями, сприяючи творчому взаємодії та вирішенню завдань у групах.

Підхід педагога полягає в тому, щоб робити навчання цікавим та доступним, залучати учнів до практичної діяльності та сприяти розвитку їхніх технологічних та творчих навичок.

На уроках технологій вчитель використовує інтерактивні технології навчання, це сприяє тому, що учні навчаються самостійно знаходити та обробляти інформацію. Використання інтерактивних технологій сприяє кращому сприйняттю інформації дітьми та розвитку у них умінь вчитися. З метою формування стійкого інтересу до навчання, Боса О.О., на уроках організовує індивідуальну, парну чи групову роботу, залучає учнів до дослідницьких проєктів, рольових ігор, роботи з документами та різними джерелами інформації.

На уроках педагог використовує такі інтерактивні підходи:

- творчі завдання;

- роботу в малих групах;
- навчальні ігри (рольові, імітаційні, ділові);
- використання суспільних ресурсів (екскурсії, запрошення фахівців);
- тестування;
- зворотний зв'язок;
- дистанційне навчання;
- розв'язання проблем («Дерево рішень», «Мозковий штурм», «Аналіз казусів»);
- вивчення та закріплення нового матеріалу (інтерактивна лекція, робота з наочними посібниками, мозаїка, використання запитань, саркастичний діалог, «Учень в ролі викладача», «кожен навчає кожного»);
- дебати;
- мозковий штурм.

Використання інтерактивних технологій на уроках значно покращує якість навчання, сприяє активній участі учнів школярів в освітньому процесі та розвиває їхні технічні, комунікаційні та проблемно-розв'язувальні навички.

Ключовим елементом Нової української школи (НУШ) є діяльнісний підхід у вихованні та навчанні дітей, що акцентує увагу на самостійній діяльності дитини, взаємодії з оточуючим середовищем та її власному досвіді. Цей підхід розглядає учня як активного учасника власного навчання та розвитку.

Пич Лариса Петрівна переконана, що активна участь дітей у власному навчанні й вихованні сприяє кращому розвитку їх особистості та підготовці до життя в сучасному суспільстві.

Лариса Петрівна впевнена, що школа для дитини не має бути місцем лише для отримання теоретичних знань, а й сприяти розвитку практичних навичок, навичок співпраці, комунікації та ініціативності, формувати повноцінну особистість та готувати дитину до подальшого успішного життя.

Завданням вчителя технологій є створення для учнів проблемної ситуації, яку вони мають вирішити. Такий підхід відображує діяльнісний підхід та підтримує самостійний розвиток учнів.

Застосування цього методу сприяє формуванню учнівської самостійності, критичного мислення, та внутрішньої мотивації, що є ключовими елементами ефективного навчання.

Лариса Петрівна навчає дітей добирати необхідні матеріали для виготовлення виробу, інструменти, робити розрахунки для економного використання матеріалів. Учитель забезпечує засвоєння учнями знань про об'єкти праці, вчить застосовувати отримані знання в проєктно-технологічній діяльності, розвиває в учнів самостійність під час виконання завдань. Протягом виконання даної роботи в учнів формуються вміння, які знадобляться їм у житті.

Застосування діяльнісного підходу на уроках технологій Пич Л.П. сприяє тому, що:

- в навчальний процес залучаються всі учні класу та спільно працюють над технічними завданнями, обмінюючись ідеями, допомагаючи один одному;

- розвивається критичне мислення, уміння аналізувати, синтезувати навчальний матеріал (знання), які в подальшому будуть використовуватися в житті;
- школярі вчаться працювати з інформацією, уміють її аналізувати, використовувати в різних ситуаціях, моделювати наслідки, встановлювати залежності в навколишньому світі;
- учні можуть працювати над конкретними проектами, де вони застосовують свої знання та вміння в процесі творчого вирішення реальних завдань;
- учні відкриті до спілкування, вчаться приймати рішення;
- формуються не лише навчальні, але й соціальні навички, що є важливими для повноцінного розвитку учнів.

Урок технологій в НУШ спрямований на розвиток творчого мислення і практичних навичок, адаптацію до вимог сучасності та підготовку до майбутнього життя й кар'єри.

Участь вчителів у пілотному проєкті НУШ вимагає гнучкості, творчості та готовності до експерименту для досягнення високих результатів у покращенні освіти та вихованні учнів.

Вчителі технологій в сучасному освітньому середовищі повинні бути готові до постійного самовдосконалення та адаптації до змін, які відбуваються в галузі технологій та освіти.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>.
4. Технології. 5-6 клас. Методика організації освітнього середовища: навч. посіб. / Терещук А.І., О.В. Абрамова, В.І. Гащак, Павич Н.М. Чернівці: Букрек, 2021. 168 с.
5. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
6. Інноваційний освітній проєкт «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-realizaciyu-innovacijnogo-osvitnogo-proyektu-vseukrayinskogo-rivnya-za-temoyu-rozroblennya-i-vprovadzhennya-navchalno-metodichnogo-zabezpechennya-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-v-umovah-realizaciyi->

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Тетяна ЖЕЛІЗНОВА, Галина МІЧКУР

Успішна реалізація ідеї компетентнісного навчання залежить від багатьох чинників. Насамперед, вона потребує якісного навчально-методичного забезпечення і масової підготовки вчителів з методики викладання і створення сприятливого навчального середовища. Освіта має фокусуватися на розвитку особистих здатностей і тих життєвих компетентностей, які дозволяють швидко адаптуватися до умов швидкоплинного світу і забезпечувати повну реалізацію своїх потреб.

Метою навчання за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна» є набуття учнівством знань, ставлень і умінь, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості. Відповідно до Державного стандарту, галузь спрямовано на формування компетентностей, що сприяють соціальній і міжособистісній взаємодії, розвитку й збереженню здоров'я й безпеки через самоусвідомлення, вміння вчитися, підприємливість, професійну соціалізацію особистого життя для власного й суспільного добробуту.

Компетентності забезпечують, зокрема, досягнення узагальнених результатів, визначених державним стандартом, відповідно до яких учень/учениця:

Завданням курсу є сприйняття учнівством цінності життя і здоров'я та набуття ними ключових і наскрізних компетентностей

– турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх;

– визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;

– робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики;

– виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

Типовим навчальним планом Типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН від 19.02.2021 № 235 (далі – Типова освітня програма) для реалізації освітньої галузі СЗО рекомендовано 1,5 або 1 година на тиждень.

Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти передбачає, що галузь СЗО у 5 – 6 класах реалізується через обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», оскільки модельні навчальні програми цього курсу орієнтовані на досягнення учнями обов'язкових

результатів навчання освітньої галузі СЗО на адаптаційному циклі, визначених Державним стандартом, у повному обсязі.

Пілотний заклад, який представив свої матеріали, Комунальний заклад «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області (директор Володимир КАРПУК), додав до навчального плану інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1 год на тиждень) у поєднанні з одним із навчальних курсів «Вчимося жити разом» (0,5 год на тиждень).

Слід зазначити, що адаптаційний цикл висуває певні вимоги до організації освітнього процесу. Тому одним із видів діяльності педагога є спрямування здобувачів освіти на оволодіння способами здобування знань, усвідомлення сенсу навчання як процесу саморозвитку. Адаптаційний цикл 5–6 класів є вирішальним у тому, навчатиметься дитина чи відмовиться від зусиль у цьому напрямі й самореалізовуватиметься в інший спосіб.

Методика проведення уроків інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 – 6 класах має базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу, що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання.

Представлений звіт учителя предмету «Здоров'я, безпека та добробут» Галини Сергіївни МІЧКУР відображує навчальну діяльність, в якій закладено алгоритм навчання, що інтегрує дослідницький, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи.

Обравши модельну навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5–6 класів (авторів Гущина Н. І., Василяшко І. П.), Галина Сергіївна дотримується лінійно-концентрично змісту побудови уроків. Це говорить про те, що зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Питання, що розглядаються у 5 класі, детальніше вивчаються у 6 класі. Концентричність реалізується через міжтематичну інтеграцію змісту та концентричне вивчення змістових ліній. Саме цей підхід забезпечує поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізацію, повторення, закріплення, що сприятиме формуванню комплексу ключових компетентностей здобувачів освіти.

Її методика базується на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу. Головною ознакою навчання є зосередження на розвитку особистого потенціалу учнівства, позитиві та формуванні відповідального ставлення до здоров'я. Це забезпечується дотриманням таких принципів:

- партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу;
- активне навчання, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо;

– навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів).

Формами організації діяльності дітей є колективна, групова, індивідуальна.

Увага вчителя зосереджена на проведенні занять з використанням методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів: роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, чек-листів, рольових іграх, дискусіях, творчих проєктах, інтерв'ю, аналізі життєвих ситуацій, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

Виходячи з наявних умов навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення та потреб здобувачів освіти, учитель самостійно визначає обсяг годин, відведених програмою на вивчення окремого розділу, враховуючи наші реалії, змінює порядок вивчення розділів, тем, пропонує власну тематику (що пов'язано з воєнним станом та профілактикою дитячого травматизму) для обговорення, бесід, досліджень, проєктів, акцій, практичних і творчих завдань, зокрема й тих, що підлягають обов'язковому оцінюванню.

Також у своїй роботі Галина Сергіївна спрямовує навчання на формування в здобувачів освіти критичного мислення — умінь працювати з різними джерелами інформації та формулювати обґрунтовані запитання до них, що визначено Державним стандартом базової середньої освіти, а саме: встановлення зв'язку із життєвим або особистим досвідом учнів; розуміння, що інформація може бути корисною і шкідливою; висловлювання оцінювальних суджень з опорою на текст і власний досвід; продукування своїх рішень щодо розв'язання проблемної ситуації.

Враховуючи триваючу широкомасштабну війну російських окупаційних військ фактично на всій території України, вчитель доповнила зміст модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» питаннями особистої безпеки, пов'язаними з ризиками воєнного часу, включила відповідні питання у зміст навчальної програми закладу, передбачивши їх вивчення на початку навчального року. Систематично, під час організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, проводить на уроках психологічні хвилини.

Зміст програми розкриває через навчальну-пізнавальну діяльність, через роботу з різними джерелами інформації, проєктно-дослідну діяльність. В роботі використовує підручник інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5, 6 класів закладів загальної середньої освіти авторів Гущина Н. І., Василяшко І. П., видавництво: Видавничий дім «Освіта».

Пропоновані види навчальної діяльності враховують необхідність адаптації здобувачів освіти при переході з початкової до базової школи, спрямовані на розв'язання низки специфічних завдань: формування незалежної, більш самостійної і відповідальної поведінки, розуміння та прийняття високих вимог до інтелектуального розвитку та темпу навчальної діяльності, вільне орієнтування у більшій кількості навчальних предметів, подолання труднощів у спілкуванні з новими вчителями, можливо й з новими однокласниками й однокласницями.

РЕАЛІЗАЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В 5-6 КЛАСАХ НУШ

Вікторія КОНДРАТОВА, Олена БІЛИК, Оксана БОНДАРЧУК

В концепції «Нова українська школа» зазначається, що випускник нової школи – цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1].

Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу [2].

Метою мистецької освітньої галузі у 5-9 класах є цілісний розвиток успішної особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні.

«Нова українська школа» проголосила домінування в освіті компетентностного, діяльнісного та інтегративного підходів у навчанні. Адже сьогодні недостатньо просто засвоїти окремі знання, набути певні уміння, важливо навчитись їх застосовувати як у типових, так і в нестандартних ситуаціях. Це дає змогу сформувати ціннісне ставлення до цих знань, навчитись адаптуватись та шукати шляхи ухвалення рішень у різноманітних ситуаціях. Тобто навчання мистецтву не має окреслюватися в межах уроку, мистецький досвід, який підліток набуває, має поширюватися і застосовуватися в різних його життєвих ситуаціях.

Для реалізації цих завдань у дитини мають системно і послідовно формуватися предметні мистецькі (музичні, образотворчі тощо) компетентності – мистецькі знання, уміння і ставлення, які дитина вільно могла би застосовувати у житті.

Мистецька освіта будується на підґрунті **компетентнісного, інтегративного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів**, які зумовлюють дидактично доцільне визначення змісту навчання мистецтва і широку палітру методичного інструментарію вчителя.

Компетентнісний підхід розглядається як з позиції цілей і результатів загальної мистецької освіти, які вимірюються у відповідних формах контролю та

оцінювання учнів, так і з позиції організації процесу навчання: добору доцільного змісту і художньо-педагогічних технологій, спрямованих на практико-орієнтовані й творчі види діяльності учнів, здатних демонструвати набуті компетентності.

Особистісно зорієнтований підхід сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, забезпечує розкриття творчого потенціалу і розвиток індивідуальних художніх здібностей.

Діяльнісний підхід реалізується шляхом спрямованості освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Діяльність має бути пов'язана з досвідом, життям підлітка, бути важливою та актуальною для нього, відбуватися у взаємодії, бути цікавою і зрозумілою, мотивуючою, передбачати можливість прояву активності, викликати радість.

Реалізація діялісного підходу у 5-6 класах на уроках мистецтва відбувається через різноманітні форми практичної діяльності учнів, у процесі чого відбувається їхнє самовираження у співі (зокрема виконанні одноголосних та багатоголосних творів, співі в ансамблі та хорі), інструментальному музикуванні, малюванні, ліпленні, конструюванні тощо, де виявляється творчість, ініціативність, формується і розвивається здатність співпрацювати з іншими людьми.

У процесі обговорення творів мистецтва, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до них, аналізу їхнього змісту тощо ефективно формуються і розвиваються такі наскрізні вміння, як уміння висловлювати власну думку, здатність логічно обґрунтовувати позицію, критично мислити тощо [4].

Інтегративний підхід виражається в акцентуванні взаємодії різних видів мистецтва в рамках освітньої галузі та пошуку міжпредметних зв'язків із предметами інших освітніх галузей, на основі чого учні отримують системні знання, а вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, стає звичкою, яка буде допомагати протягом їхньої подальшої діяльності.

В 5-6 класах крім тематичної, застосовуються й інші види інтеграції, зокрема, естетикомистецтвознавча (художньо-мовна, жанрова тощо). Наприклад, опанування учнями особливостей мови різних видів, жанрів мистецтва може здійснюватися в межах тематичної інтеграції, коли певна світоглядна тема розкривається через сприймання-інтерпретацію творів різних видів мистецтва, художньо-творчу діяльність дітей і знайомство з особливостями мови мистецтва. Дослідження мови різних мистецтв, сприятиме опануванню й порівнянню багатьох суголосих мистецтвознавчих понять (наприклад, ритм, контраст, штрих тощо), що є ознакою мистецтвознавчої інтеграції.

Культурологічний підхід зумовлює розгляд мистецтва в широкому культурологічному контексті в єдності цінностей культури національної та зарубіжної, народної і професійної, традиційної та інноваційної; в результаті такого підходу в учнів має сформуватися цілісний художній образ світу,

готовність до діалогу культур і бажання збагачувати особистісний культурний потенціал за допомогою ресурсів світового мистецтва.

Отже, під час уроків з інтегрованого курсу «Мистецтво» та мистецької проєктної та дослідницької діяльності учнів учителі формують в учнів як предметні, так і ключові компетентності та наскрізні для усіх ключових компетентностей вміння. Звертають увагу, щоб освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснювався з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб та сприяв розвитку творчих здібностей, як зазначено у Державному стандарті базової середньої освіти та Типовій освітній програмі для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти [2, 3].

Актуальним стає переформатування методів і прийомів навчання від ілюстративно-пояснювальних – до інтерактивних, дослідницьких, творчих тощо, що сприятимуть формуванню у підлітків потреби в активному здобутті нових знань та умінь, позитивного емоційного ставлення до пізнання, розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту тощо.

Досліджуючи та створюючи витвори мистецтва, учні пізнають світ навколо себе, знаходять зв'язки між різними явищами та процесами, краще розуміють своє місце в суспільстві та розкривають власні таланти та здібності.

Засобами мистецтва можна розвинути в учнів творчі здібності, шляхом встановлення креативності як риси особистості, особистісного підходу до дітей, проведення навчальних ігор, розвитку зорового аналізатора, спостережливості, асоціативно-образного мислення, виявлення та активізації фантазії, уяви під час створення власних образів у художньо-практичній діяльності. А творчі здібності потрібні у будь-якій професії.

Сучасне покоління
потребує пошуку
нових шляхів пізнання
мистецтва

Отже, у мистецькій освітній галузі рівень досягнення обов'язкових результатів навчання Державного стандарту базової середньої освіти і, відповідно, в модельних навчальних програмах як досягнення очікуваних результатів навчання на певний період навчання встановлюється через: вияв обізнаності учня/учениці у сфері мистецтва, зокрема розуміння особливостей того чи того виду мистецтва (мови, жанрів тощо); демонстрацію учнями/ученицями практичних умінь у галузі мистецтва; виявлення учнями/ученицями естетичного ставлення – емоційного, оцінного, критичного, до творів мистецтва, різних мистецьких явищ повсякдення, власної творчості та творчості інших. Уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» мають базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу, що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій в контексті мистецької діяльності; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання [4].

Список використаних джерел:

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова кабінету міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
3. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (затверджена наказом МОН України № 235 від 19.02.2021 року). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/80696/.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Мистецька освітня галузь. 5-6 класи. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/899/89974/IMR-2023-2024-Mystetska_osvit_haluz_12_0.pdf.
5. КОНДРАТОВА Вікторія, ПИЧ Лариса. Формувальне оцінювання в реалізації мистецької освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник № 58*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. С. 200-214. URL: https://drive.google.com/file/d/1uOeL2Rw3a49xiVzAj_ml4SaqSmKyyh-1/view

ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗА ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ БАЗОВОЇ ОСВІТИ В ПІЛОТНИХ КЛАСАХ (5-6 КЛАС)

*Марина ЧАЛА, Оксана КИРИЛЮК, Наталія МЕРДАК,
Олександра ДРОБОТ*

Інформатична освітня галузь тісно пов'язана із сучасними технологіями, які стрімко розвиваються. Швидкі темпи змін у галузі інформаційних технологій вимагають постійних оновлень у змісті і методиці викладання навчального предмета «Інформатика» та інтегрованих міжгалузевих курсів, таких як «Робототехніка» та «STEM». Вчителі інформатики закладів загальної середньої освіти, які є учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» відчували на собі як переваги та і виклики пілотування реалізації концепції «Нова українська школа», адже зміни в інформатичній освіті орієнтовані не тільки і не скільки на зміну програм і системи оцінювання, а на використання сучасних технологій, щоб підготувати учнів до вимог цифрового суспільства через інтерактивність, практикоорієнтованість, індивідуалізацію навчання, розвиток самостійності, активне, особистісне включення кожного.

Варто відзначити, що вчителі інформатики пілотних класів НУШ в Кіровоградській області глибоко переосмислили власну роль і місце в формуванні безпечного навчального середовища, здорового клімату класу, міжособистісної атмосфери освітнього процесу.

Прикладом зміни підходів до навчання через акцент на розвиток ключових компетенцій, практичних навичок та критичного мислення є досвід роботи вчителів інформатики в НУШ.

Так *Наталія МЕРДАК, вчитель інформатики комунального закладу «Ліцей "Європейська освіта" Кропивницької міської ради»*, відзначає, що Нова українська школа (НУШ) внесла зміни в усі аспекти підготовки та проведення уроків інформатики, здійснення дистанційного супроводу навчання, забезпечення навчання поза класом. Вона активно використовує:

- Ігрові та проєктні методи навчання. Наприклад, інтерактивні середовища, такі як Scratch, Code.org для вивчення програмування в ігровій формі та в реальному часі.

- Навчання на основі запитів, тобто всіляко підкреслює де ті чи інші знання та навички знадобляться в реальному житті, наголошує на практичних вміннях, наприклад, створення програм, веб-сайтів чи використання графічних редакторів для розвитку творчості учнів.

- Взаємодія в групах, парах, спільних проєктах для розвитку комунікаційних навичок, заохочення до співпраці та комунікації між учнями.

- Індивідуалізовані завдання, які містять відеоуроки для пояснення складних тем чи подолання навчальних втрат онлайн-ресурси, такі як Khan Academy, Codecademy, Coursera, для самостійного вивчення та поглиблення знань.

- Інтерактивні засоби та програми для максимального залучення учнів. Наприклад, інтерактивну дошку для спільного створення продукту

безпосередньо на екрані; графіку та візуалізації для пояснення матеріалу; онлайн-голосовий Google Assistant для допомоги при розв'язуванні завдання; платформи Kahoot! або Quizizz для тестування знань інформатики.

- Вправи та завдання на розвиток цифрової грамотності, зокрема використання інформації, знайденої в інтернеті та визначення її достовірності, ефективна робота з електронними ресурсами інформації, аналіз продуктів, створених з використанням штучного інтелекту.

Не менш цікавим є досвід роботи в пілотних 5-6 класах НУШ *вчителя інформатики гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області Олександри ДРОБОТ*.

Для активізації навчальної діяльності учнів на уроках інформатики Олександра Богданівна застосовувала такі інтерактивні методи та технології:

- Навчальні мініпроекти, тобто через ключове проблемне питання, що має практичну значимість і міжпредметний зміст, разом з учнями висувається гіпотеза, визначаються шляхи її підтвердження чи спростування з обов'язковим створенням інформаційних продуктів.

- Дискусії за допомогою інтерактивних технік «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Снігова куля», «Коло ідей», «Акваріум», «Навчаючись учусь», «Карусель», «Займи позицію» тощо.

- Робота в парах та невеликих групах для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо, можливості залучення кожного.

Аналізуючи власну роботу в пілотних класах, вчитель зазначає, що найбільші складності виникли при вивченні тем з алгоритмізації та програмування, а от творча робота над виконанням навчальних проектів, дозволила учням проявити себе якнайкраще, зокрема під час моделювання в електронних таблицях. з заохоченням виконували завдання, та показали великі досягнення у вивченні інформатики.

Вчитель інформатики КЗ «Лицей «Перспектива» Світловодської міської ради» Оксана КИРИЛЮК також наголошує що на її думку, найбільш ефективною формою навчального процесу є практичний і діяльнісний підхід, оскільки сучасні діти потребують активної діяльності, навіть теоретичні теми важливо опрацьовувати через дію, через власну творчість.

Матеріали до практичних робіт підібрані з урахуванням реальних життєвих потреб, щоб учні не тільки розвивали свої цифрові навички, а і щоб показати можливості практичного застосування цифрових інструментів для вирішення проблемних ситуацій.

Оксана Юріївна звертає увагу на те, що вчителі пілотних класів мали усю можливу підтримку від авторів модельних програми Людмили ЧЕРНІКОВОЇ та Оксани ПАСІЧНИК та платформи «Formula». Також вчитель відзначає продуманість на інтерактивність підручника авторського колективу під псевдонімом Джон Ендрю Біос. Оксана Юріївна зазначає: «Так, при вивченні розділу «Алгоритми і програми», одне із завдань у підручнику, було створити гру з певними умовами і персонажами. Звісно, кожен учень на початку створив заготовку, наближену до зразка даного завдання. А вивчаючи далі нові теми цього розділу, учні додавали до своїх робіт нові об'єкти, рухи, реакції цих об'єктів, функції. Поступово учні настільки захопилися цим проектом, що деякі почали додавати звукові ефекти, текстові сповіщення, переходи на інші рівні складності, отримання бонусів або навпаки пониження статусу при не вдалому

результаті. Фантазія не мала меж, діти відчули себе розробниками комп'ютерної гри! Кожна робота була особлива, але це бачила тільки я, бо заняття проходили дистанційно, а кожен учень тримав свою розробку і не ділився нею у Scratch-спільноті. Тому, на останньому уроці, я запропонувала учням пограти в гру "Лабіринт", пройти останній не менш важливий етап - тестування, знаходження помилок і виправлення програмного коду. Тобто, спробувати себе у ролі т естувальника комп'ютерних ігор, обрати гру однокласника, пограти і залишити коментар, пропозиції або вказати на можливі помилки. Ця робота допомогла дітям розвинути свої творчі здібності, а також навчитися генерувати нові ідеї, викликала багато позитивних емоцій, захопила не тільки учнів, а навіть деяких батьків, грали-тестували сім'ями».

Вчителі інформатики комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області Катерина БЕРШАДСЬКА, Анна ЛІСНІЧКА та Тетяна МАЛІИК, які викладали в пілотних класах розробили комплекс вправ для кожної теми 5-6 класів. Наприклад, комплекс вправ до теми «Комп'ютерні презентації».

| № уроку | Тема уроку | Посилання на вправи |
|---------|--|--|
| 1 | Комп'ютерна презентація, її об'єкти. Види слайдів. | <ul style="list-style-type: none"> - https://learningapps.org/33269145 - https://learningapps.org/33269465 - https://docs.google.com/document/d/1MCxcGeeYF3Xt7Kav-g-PyqLxiAieE3eWcDhblOp-ID8Q/edit?usp=sharing - https://forms.gle/QhkECQtHQFhNpLRL6 - https://docs.google.com/presentation/d/1V2gAstANL4FOGNd1alYyCOXQiD_VDK5r/edit?usp=sharing&oid=111033871172641368389&rtpof=true&sd=true - https://app.wizer.me/category/worksheet/PD31IM-redaguvannya-ta-formatuvannya-tekstiv-na-slaydah |
| 2 | Створення та вставлення зображень на слайдах. Редагування та форматування текстів на слайдах | <ul style="list-style-type: none"> - https://docs.google.com/document/d/18cuqMg9heugLW5CwagnvofrCADt2f9iR/edit?usp=sharing&oid=115638860360878618576&rtpof=true&sd=true - https://docs.google.com/document/d/1iRRN4yR9B6BqrnXYk3_tsWjttwa1QEu4/edit?usp=sharing&oid=115638860360878618576&rtpof=true&sd=true |
| 3 | Графічні об'єкти слайдів презентації | <ul style="list-style-type: none"> - https://learningapps.org/watch?v=pcwdm1gg323 - https://learningapps.org/watch?v=pu0yk8it523 - https://forms.gle/NHCi7ynzanSUHSEW9 - https://docs.google.com/presentation/d/1T3dObJTWtXv9QMguWY-JKlZCESjIMbKfGy_dMsUW1so/edit?usp=sharing |

Усі вчителі закладів освіти Кіровоградської області, які викладали інформатику в 5-6 пілотних класах використовували гнучкий дизайн уроків для конструювання процесу навчання та надолуження навчальних втрат; обмінювалися досвідом використовувати різноманітних інструментів формувального оцінювання, досвідом використання діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів; розвивали власну мотивацію до інноваційної діяльності через усвідомлення потреби в реалізації концепції НУШ у 5-6 класах.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Валентина ЧЕБОНЕНКО, Наталія ДЗЮБАС

У контексті реформування системи освіти, впровадження Концепції Нової української школи (НУШ) та прийняття нового Державного стандарту базової середньої освіти (ДСБСО), психологічна служба має функціонувати як єдина система, що сприяє створенню умов для когнітивного й соціального розвитку особистості, збереження психічного здоров'я та надання психологічної підтримки всім учасникам освітнього процесу [5].

Саме фахівці психологічної служби стають важливими агентами змін, перебуваючи в центрі освітньої реформи і фасилітуючи дії всіх суб'єктів освітнього простору через організацію та здійснення відповідного психологічного супроводу на новому рівні [2]. Практичним психологам необхідно усвідомити свою важливу роль у період змін та впровадження Стандарту, організувати такий психологічний супровід освітнього процесу, при якому педагоги зможуть якісно по-новому розкрити свій освітній потенціал [3].

Відповідно до концептуальних засад НУШ, таких як запровадження особистісно орієнтованого, компетентнісного та інтегративного підходів у навчанні та вихованні здобувачів освіти середньої ланки [2], змінюються підходи до ролі та роботи психолога у школі, а також визначаються нові завдання перед психологічною службою серед яких:

- консультування та надання психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу;
- сприяння збереженню й посиленню психічного здоров'я учнів, учителів, батьків;
- навчання школярів справлятися зі стресом та напругою;
- допомога вчителям з емоційним перенапруженням, професійним вигоранням;
- сприяння вчителям в опануванні та розробленні інноваційних освітніх програм і технологій тощо [5].

Ці ключові аспекти покладені в основу психологічного супроводу впровадження Концепції Нової української школи та переходу на новий Державний стандарт базової середньої освіти в закладах освіти Кіровоградської області, а саме: комунальному закладі «Навчально-виховне об'єднання № 25 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, природничо-математичний ліцей, центр позашкільного виховання «Ліра» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області» (практичний психолог Савченко Ірина Василівна); комунальному закладі «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області» (практичний психолог Мазенко Аліса Іванівна); комунальному закладі «Ліцей № 7 «Перспектива» Світловодської міської ради» (практичний психолог Драч Олена Корніївна); гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області (практичний психолог Швець Анжела Андріївна), які передбачають 3 основних орієнтири діяльності практичних психологів, зокрема:

- робота з педагогами;
- робота з батьками;
- робота з учнями.

Виходячи з цього, психологічний супровід в зазначених закладах освіти організований на різних етапах професійної діяльності вчителя, що дозволяє забезпечити позитивні психологічні умови для формування його професійної мотивації до змін та сприяє полегшенню адаптації учнів при переході у базову школу [8].

Відтак, основними аспектами діяльності практичних психологів з педагогами є:

- формування психологічної готовності вчителів до змін та інновацій;
- підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителя з питань вікової і педагогічної психології;
- усвідомлення педагогами своєї ролі щодо створення сприятливих умов для успішної адаптації учнів п'ятих, десятих класів, важливості дотримання наступності основних підходів у викладанні;
- усвідомлення педагогами особливостей педагогічної взаємодії з учнями, застосування форм і методів групової та індивідуальної роботи під час навчання;
- попередження розвитку професійних деструкцій педагогів (зокрема професійного вигорання і деформацій) [8].

Для реалізації зазначених завдань практичні психологи (Савченко Ірина Василівна, Мазенко Аліса Іванівна, Драч Олена Корнійвна, Швець Анжела Андріївна) використовують різноманітні психологічні технології, форми і методи роботи з педагогами:

- індивідуальне вивчення потреб вчителів 5-х класів щодо проведення заходів психологічного супроводу за допомогою анкетування, усного опитування та ін;
- індивідуальні консультації, бесіди з метою емоційної підтримки, пошуку ресурсів та мотивів діяльності, зняття внутрішніх та зовнішніх антиінноваційних бар'єрів, що заважають у практичній реалізації концепції НУШ.
- групові консультації, бесіди тематично-інформаційного характеру, психологічні студії з метою вирішення актуальних проблем психічного розвитку дітей та соціальної комунікації в класі, вирішення конфліктів мирним шляхом (медіація) тощо;
- проведення тематичних та практичних семінарів, тренінгів щодо підвищення рівня психологічної компетентності (інноваційні методи навчання, емоційний інтелект, критичне мислення; запобігання булінгу; методи позитивного підкріплення навчальних успіхів дитини; налагодження взаємодії в групах під час занять; проведення «психологічних хвилинок»); створення сучасного освітнього середовища;
- впровадження педагогіки партнерства у взаємодії з батьками; створення інклюзивного і мотивувального простору в закладі освіти;
- формування стресостійкості;
- вибір методів дитиноцентрованого навчання та виховання відповідно до психологічних особливостей розвитку п'ятикласників та

підлітків взагалі; методів ефективної комунікації у системі педагогічної взаємодії (ненасильницьке спілкування, активне слухання, Я-повідомлення тощо);

- проведення практик на засадах педагогіки партнерства, практичних

- занять щодо оволодіння навичками інноваційної взаємодії з учнями; проведення інтерв'їзійних груп та рефлексивних зустрічей для вчителів;

- участь у педагогічних радах і методичних об'єднаннях з надання актуальної інформації з питань вікової та педагогічної психології;

- участь у психолого-педагогічних консиліумах щодо обговорення динаміки розвитку учнів, ефективності методів, що застосовуються у навчанні і вихованні, інших проблемних питань освітнього процесу;

- відвідування уроків з метою психологічного аналізу ефективності застосування педагогічних технологій, особливостей організації діяльності учнів під час уроку, способів розвитку навчальної мотивації, стилю проведення уроку та надання рекомендацій за результатами спостереження і аналізу;

- організація «круглих столів», дискусій, спрямованих на оптимізацію взаємин у педагогічному колективі та взаємодію всіх учасників педагогічного процесу; організація та проведення заходів антистресового спрямування із застосуванням методів і прийомів саморегуляції та психологічного розвантаження вчителів [8].

Наступним аспектом роботи працівників психологічної служби вище зазначених закладів освіти є робота з батьками, яка спрямована на збереження психологічного здоров'я дітей через формування загального виховного «поля» навколо дитини, що забезпечує узгодженість впливу дорослих [5].

Основною метою практичних психологів щодо психологічного супроводу батьків є підвищення психологічної компетентності з питань особливостей виховання та розвитку дітей в умовах впровадження НУШ [5].

Виходячи з цього, підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків з питань вікової і педагогічної психології в межах психологічного супроводу реалізації ДСБСО знаходиться в площині просвітницької роботи практичного психолога [6].

Отже, основними завданнями діяльності практичних психологів у роботі з батьками є:

- встановлення партнерських відносин із сім'ями дітей;
- залучення батьків до організації освітнього процесу та управління життєдіяльністю школи;

- підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків;

- сприяння усвідомленню індивідуальної та групової відповідальності за освітній процес;

- формування позитивної взаємозалежності суб'єктів міжособистісної взаємодії (усвідомлення спільної мети, наявність загальних ресурсів, докладання спільних зусиль для вирішення проблеми) [7].

В своїй діяльності з батьками психологи закладів освіти а саме: (Савченко І. В., Мазенко А. І., Драч О. К., Швець А. А.) застосовують, як традиційні форми роботи - консультивання, тематичне інформування через батьківські збори, бесіди (колективні, групові, індивідуальні) так і інноваційні - тренінги,

дискусійні майданчики для батьків, школи відповідального батьківства для підвищення батьківської компетентності щодо навчання та виховання своїх дітей.

Особливу увагу практичні психологи приділяють обізнаності батьків у психофізичному розвитку здобувачів освіти, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприянню у створенні умов для виконання освітніх і виховних завдань закладу [5].

Зокрема, практичний психолог гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області (Швець А. А.) постійно за запитами батьків проводить індивідуальні консультації щодо: обговорення різних питань розвитку і виховання дітей та підлітків; результатів діагностики їх дітей; вирішення конфліктних ситуацій між учасниками освітнього процесу; адаптаційних, психофізичних та фізіологічних можливостей дитини; втрати мотивації і шляхи її повернення; особистісних особливостей дитини тощо.

Також, психологічний супровід обов'язково стосується категорії учнів з особливими освітніми потребами (ООП) та їх батьків. В гімназії № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області та в комунальному закладі «Бобринецький лицей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області» практичні психологи проводять поглиблену діагностику, щодо індивідуальних особливостей дітей та надають індивідуальні консультації батькам щодо створення ефективних умов навчання, вирішення наявних проблем і труднощів у навчанні, досягнень кожної дитини. За результатами діагностики та виявлених проблем організовують батьківські лекторії, готують методичні рекомендації та буклети.

Крім того, практичні психологи проводять навчання на семінарах, психологічних воркшопах, спеціальних спільних тренінгах для батьків і педагогів на яких розглядаються актуальні питання пов'язані з:

- підходами до розуміння проблематики розвитку сучасного підлітка;
 - закономірностями психофізіологічного розвитку в підлітковому віці та вплив цих процесів як на когнітивний розвиток, так і на формування особистісних структур п'ятикласника;
 - особливостями соціально-психологічної взаємодії сучасних молодших підлітків з однолітками і дорослими;
 - основами побудови ефективної комунікації в п'ятому класі та старших підлітків;
 - проблемами адаптації дітей під час переходу у базову школу та інші
- [4].

Також, особливого значення в діяльності психологів є робота з здобувачами освіти, особливо це стосується переходу дитини з початкової до базової школи, що є одним з переломних моментів під час шкільного навчання [1].

Зміна освітнього середовища, навколишньої обстановки, звичних умов, сфери спілкування та ритму життя, підвищення з боку дорослих вимог до самостійності та відповідальності за навчання, інтенсивні розумові навантаження – все це викликає у дитини хронічну емоційну напруженість, тривожний стан, провокуючи зниження соціально-психологічної адаптації, що

у свою чергу негативно впливає на особистісний розвиток, психічне здоров'я та може призвести до дезадаптації [1].

Тому питання створення сприятливих умов для успішної адаптації як молодших підлітків так і підлітків зокрема, вирішується практичними психологами (Савченко І. В., Мазенко А. І., Драч О. К., Швець А. А.), з одного боку, в межах просвітницького напрямку діяльності у роботі з педагогічним колективом, з іншого – в межах профілактики соціально-психологічної дезадаптації у роботі з учнями.

Практичні психологи розробляють індивідуальні та групові корекційно-розвиткові програми, а також здійснюють корекцію стану неадаптованих, дезадаптованих здобувачів освіти та надають психологічну підтримку педагогам і батькам

У цьому контексті робота практичних психологів здійснюється на всіх напрямках – діагностичному, корекційно-розвивальному, консультативному та просвітницько-профілактичному.

Відтак, важливим акцентом у діагностичній роботі з учнями, які проходять період адаптації, в контексті психологічного супроводу реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти в НУШ є:

– дослідження особистісних компонентів кожного учня з метою профілактики і ефективного вирішення проблем, які виникають у спілкуванні, розвитку, навчанні здобувачів освіти;

– виявлення школярів, які мають труднощі у процесі адаптації (з проявами очевидної чи прихованої неадаптованості, дезадаптації);

– виявлення зовнішніх та внутрішніх чинників, що перешкоджають успішній адаптації;

– збір всієї необхідної інформації про дітей та підлітків (визначення їх психологічного статусу; отримання відомостей про середовище, в якому перебувають здобувачі освіти; складання соціально-психолого-педагогічної характеристики) [1].

Зокрема, практичними психологами комунального закладу «Ліцей № 7 «Перспектива» Світловодської міської ради» Драч Оленою та комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області» Мазенко Алісою були проведені профілактичні заходи (групові консультації, бесіди, диспут, тренінгові заняття тощо), спрямовані на збереження ментального здоров'я, формування навичок ефективної комунікації в класі, міжособистісного спілкування:

- Бесіда «Булінг, як боротися?»
- Година спілкування «Толерантність врятує світ».
- Круглий стіл «Сімейні цінності».
- Диспут «Моя фантазія».
- Година спілкування «Добро починається з тебе».
- Групова консультація : "Що таке конфлікт і як з нього вийти".
- Практичне заняття з елементами тренінгу «Пізнай себе».

– Тренінгові заняття з таких тем: «Конфлікти. Шляхи їх вирішення», «Способи вирішення конфліктів», «Я - для інших, я - для себе», «Мій життєвий девіз».

У своїй роботі психологи активно використовують різні методи арт-терапії, ділові і рольові ігри, психогімнастику, ведення щоденникових записів та інші.

Діяльність практичного психолога гімназії № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області, Швець Анжели Андріївни, спрямована на безпосередню взаємодію з дітьми через психотерапевтичні бесіди та тренінгові заняття. У цьому напрямку практичним психологом були проведені заняття з елементами тренінгу «Цінності в моєму житті», «Я знаю, як спілкуватися в Інтернеті», «Як навчитися працювати в команді» (на вирішення завдань безконфліктної взаємодії, згуртованості і міцності, умінню комунікувати). Заслугує на увагу проведення спільних з вчителем «психологічних хвилинок», «годин психолога»; проведення короткотривалих психологічних занять на стабілізацію емоційного стану здобувачів освіти, психогімнастики, релаксаційних вправи тощо.

В цьому ж аспекті працює і практичний психолог комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області, Мазенко Аліса Іванівна, яка навчає здобувачів освіти середньої ланки справлятися зі стресом та напругою, долати тривогу, негатив, впливати на власний настрій тощо. Для цього вона використовує психологічні прийоми, а саме:

- вправи на стабілізацію емоційного стану («Дихання в човник», «Кола підтримки», «Скрина ресурсів», «Беремо себе в руки»);
- медитаційні техніки;
- практики на заземлення («Контроль стоп, спини, очей і рук», «Точка екстреної допомоги під час паніки», «Гримаси», «Я - океан», «Корінець язика» та інші);
- технології психотерапії (фототерапія, кінотерапія, казкотерапія, антистресові гімнастики тощо).

З учнями, які мають високий рівень вад особистісного розвитку, практичним психологом проводиться корекційно-розвиткова робота. А саме, заняття на тему: «Ми однакові - ми різні», «Емоції та спілкування», «Я і конфлікт», «Розмова», «Світ моїх емоцій» тощо.

Консультаційний напрям реалізується практичними психологами через можливість забезпечити вирішення нагальних проблем, пов'язаних з адаптаційним періодом, зі стресовими та складними життєвими ситуаціями, кризовими станами, із питаннями психологічної готовності здобувачів освіти до нових умов навчання, а старшокласників до профільного навчання та професійного самовизначення, тому в цьому напрямку з закладах освіти працівниками психологічної служби проводяться психологічні консультації вчителів, учнів, батьків, надаються відповідні рекомендації [1].

Отже, Нова українська школа для дитини є центром освоєння соціуму, отримання досвіду міжособистісних відносин, засвоєння знань, життєвих навичок та цінностей. Саме в закладі освіти, реформуючи процеси спрямовані на єдину лінію роботи і педагогів, і батьків, і психолога. Тільки при взаємному

прийнятті рішень, при єдиних цілях, школа може претендувати на звання соціального інституту знань, де готовністю до діяльності за новим освітнім стандартом стають: креативність, висока відповідальність і творча активність [1].

Отже, психологічний супровід реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в Новій українській школі в закладах освіти Кіровоградської області це професійна діяльність практичних психологів, їх ефективна взаємодія з учасниками освітнього процесу засобами діагностики, профілактики, корекційної роботи, психолого-педагогічної просвіти, яка будується як цілісний психологічний феномен, що поєднує когнітивний (знання новацій, способів їх застосування тощо), афективний (позитивне ставлення до змін, емпатія, переважання позитивних емоцій тощо) та конативний (діяльнісний) компоненти що спрямовані на надання допомоги всім учасникам освітнього процесу в розв'язанні актуальних проблем навчання, виховання та соціалізації [8].

Список використаних джерел:

1. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби / за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. Т. 1, 138 с.
2. Концепція Нової української школи. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
3. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція): практич. посіб. / за наук. ред. В. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Психолог у НУШ: радісно та впевнено руш! Путівник психолога в Новій українській школі/ за заг. ред. Є.В. Афоніна, О.О. Заріцький, Н.В. Міщенко. Краматорськ : Витоки, 2018. 250 с.
6. Психологічний супровід упровадження Нової української школи : метод рек. / за заг. ред. І.В. Марухиної, Л.О. Кондратенко. Суми : НВВ КЗ СОШПО 2019. С. 88.
7. Психологічний супровід і підтримка учасників освітнього процесу в умовах упровадження Нової української школи (з досвіду роботи фахівців психологічної служби) : метод. посібник / уклад. В. В. Байдик. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 102 с.
8. Чемодурова Юлія. Психологічний супровід реалізації Державного стандарту базової середньої освіти / веб-сайт освітнього порталу «Знайшов». Електрон. дані. Київ. URL: https://znayshov.com/News/Details/naukovometodychnyi_posibnyk_nova_ukrainska_shkola_u_bazovii_serednii_osviti Дата публікації: 15.08.2022. Назва з екрана.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛА» В ПІЛОТНИХ ЗАКЛАДАХ

Інна ЧЕРВОНЕЦЬ

У Законі України «Про освіту» зазначено право на освіту кожного громадянина України, зокрема:

- кожен має право на якісну та доступну освіту;
- в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак;
- держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти [2].

Освітня реформа базується на Концепції «Нова українська школа». Інклюзивна освіта є невід'ємною частиною освітньої реформи.

Організація освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами одна з умов упровадження інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні.

У Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» визначено: «Організацію інклюзивного навчання учнів забезпечує асистент вчителя, посадові обов'язки якого визначаються посадовою інструкцією, що затверджується керівником закладу освіти відповідно до вимог законодавства» [4].

Особистісно орієнтоване
спрямування освітнього
процесу забезпечує
асистент вчителя

Відповідно до законодавства, посаду асистента вчителя може займати особа, яка має педагогічну освіту, володіє державною мовою та пройшла відповідну підготовку для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

Слід зазначити, що асистент вчителя підтримує вчителя в роботі з усіма учнями в класі з інклюзивним навчанням, забезпечуючи особистісно-орієнтоване спрямування освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, бере участь у розробленні та виконанні Індивідуальної програми розвитку учня, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у класі.

Чинники, які можуть впливати на визначення обов'язків асистента вчителя досить різноманітні, а саме: детальне вивчення посадової інструкції, ознайомлення з вимогами та очікуваннями адміністрації закладу освіти, вчитель з яким працює, розподіл спільної відповідальності та обов'язків щодо усіх учнів класу, рівень довіри та комфорту у взаємовідносинах «учитель-асистент», «асистент-діти», «асистент-батьки».

Асистент вчителя є
учасником освітнього
процесу в закладах освіти

Як учасник освітнього процесу асистент вчителя

зобов'язаний:

- дотримуватися принципів дитиноцентризму та педагогіки партнерства у відносинах з учнями та їхніми батьками;
- виконувати обов'язки, визначені установчими документами закладу освіти, трудовим договором та/або їхніми посадовими обов'язками;
- забезпечувати єдність навчання, виховання та розвитку учнів;
- дотримуватися в своїй педагогічній діяльності інших принципів освітньої діяльності, визначених статтею 6 Закону України «Про освіту»;
- використовувати державну мову в освітньому процесі відповідно до вимог законодавства;
- володіти навичками з надання домедичної допомоги дітям;
- постійно підвищувати свою педагогічну майстерність;
- дотримуватися принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про учасників освітнього процесу;
- повідомляти про факти булінгу (цькування), свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів щодо його припинення;
- забезпечувати особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами;
- допомагати в навчанні не лише дитині з особливими освітніми потребами, а й усім учням класу;
- брати участь у розбудові інклюзивного освітнього середовища разом з іншими педагогічними працівниками закладу освіти;
- забезпечувати партнерство з вчителем та іншими учасниками освітнього процесу з метою виконання освітньої програми для досягнення усіма учнями класу результатів навчання, формування відповідних компетентностей, їхнього особистісного та соціального розвитку.

В умовах використання технологій дистанційного навчання асистент вчителя:

- організовує спільно з учителем/ями освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання;
- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з особливими освітніми потребами;

- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками дитини), у тому числі завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;
- здійснює підготовку для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, у тому числі консультує батьків щодо їх використання;
- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію їх до використання в умовах дистанційного навчання;
- забезпечення індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, у тому числі обирає відповідні інструменти, консультує батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами;
- асистує вчителю під час проведення дистанційних занять, до прикладу: допомагає вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів;
- надає учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою [3].

Спираючись на Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 25.09.2012 року № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» можна виокремити основні його функції:

- *організаційну*: допомагає в організації освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням; надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; організовує спільно з іншими педагогічними працівниками інклюзивне освітнє середовище в класі; проводить спостереження за дитиною під час освітнього процесу та фіксує результати спостереження у щоденнику спостережень; допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня з особливими освітніми потребами; співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці; забезпечує залучення учнів з особливими освітніми потребами до заходів закладу, у тому числі, позакласних; веде документацію;
- *навчально-розвиткову та виховну*: працює у партнерстві з учителем з метою виконання освітньої програми для досягнення учнями класу результатів навчання, формування компетентностей; забезпечує спільно з учителем єдність навчання, виховання і розвитку учнів; співпрацюючи з учителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів; забезпечує розробку індивідуальних завдань і роздаткових матеріалів для учнів із особливими освітніми потребами; адаптує чи модифікує (за потреби) матеріали для уроку відповідно до індивідуальної програми розвитку; сприяє соціалізації учнів з особливими освітніми потребами та включенню їх до учнівського

колективу; сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану; стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому;

– *діагностичну*: разом з групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності та розвитку учнів з особливими освітніми потребами; вивчає сильні та слабкі сторони, потенційні можливості та бар'єри навчання; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня, у тому числі слідкує за його успіхом за певний період часу, порівнює стан сформованості окремих функцій дитини в динаміці; створює індивідуальне портфоліо учня;

– *прогностичну*: на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; здійснює прогноз відповідно до стану сформованості функцій дитини та її компетенцій порівняно із фіксованими прогнозами в індивідуальній програмі розвитку;

– *консультативно-комунікативну*: постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу щодо освітнього процесу, виконання індивідуальної програми розвитку, підготовки необхідних матеріалів; здійснює двосторонню комунікацію з батьками (іншими законними представниками дитини) щодо успіхів учня з особливими освітніми потребами, вдалих прийомів та особливостей організації освітнього процесу (при яких умовах краще концентрує увагу, необхідність водити рукою дитини при письмі, контролювати виконання завдання тощо); за дорученням керівника закладу здійснює комунікацію з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, консультування з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо особливостей організації освітнього процесу.

Асистент вчителя має володіти компетентностями, необхідними для ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до нормативно-правового забезпечення. У Листі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 25.09.2012 року № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» зазначено відповідні компетентності асистента вчителя, що можна умовно розділити на 3 групи: законодавчо-теоретичну базу, практичні навички та особистісні якості.

Асистент вчителя повинен знати:

- основи законодавства України про освіту;
- соціальний захист;
- міжнародні документи про права людини й дитини;
- державні стандарти освіти;
- документи про питання навчання й виховання;

- сучасні досягнення науки і практики в галузі педагогіки;
- психолого-педагогічні дисципліни; особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку;
- ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, використовуючи індивідуальний і диференційований підхід; різні адаптації навчального та фізичного навантаження; методи використання сучасних технічних засобів та обладнання;
- основи роботи із громадськістю та сім'єю;
- етичні норми та правила організації навчання й виховання дітей;
- норми та правила ведення педагогічної документації.

Також зазначається, що асистент вчителя повинен уміти:

- застосовувати професійні знання у практичній діяльності;
- здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- разом з іншими фахівцями скласти індивідуальну програму розвитку дитини;
- вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня;
- налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами навчально-виховної діяльності;
- займатись посередницькою діяльністю у сфері виховання та соціальної допомоги.

Асистент вчителя повинен мати:

- комунікативні та організаційні здібності;
- здатність співчувати, співпереживати;
- ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність;
- навички вирішення конфліктних ситуацій [3].

Посада асистента вчителя вимагає постійного удосконалення фахових знань, умінь та навичок, щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, підвищення професійної компетентності шляхом поглиблення знань, у сфері інклюзивного навчання, розширення арсеналу педагогічних прийомів та методів.

Безпосередня організація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти здійснюється командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти. Порядок організації діяльності команди супроводу визначено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 року № 609 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». У закладах освіти з інклюзивним навчанням особлива роль належить роботі асистента вчителя, підкреслюється важливість їхньої співпраці з педагогічними працівниками з якими перебуває в партнерстві. У Положенні визначено основні завдання кожного члена команди супроводу. Зокрема, асистент вчителя виконує покладені на нього функції, а саме:

- спостереження за дитиною, з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів і потреб;
- участь в організації освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами;
- участь у розробці Індивідуальної програми розвитку;
- участь у підготовці індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми;
- адаптація освітнього середовища і навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
- оцінювання спільно із вчителем рівня досягнення кінцевої мети навчання, передбаченої Індивідуальною програмою розвитку;
- підготовка інформації для учасників засідання команди психолого-педагогічного супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів і потреб;
- надання інформації батькам, педагогічним працівникам щодо особливостей розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Варто підкреслити, що провідну роль в організації освітнього процесу в інклюзивному класі відіграє вчитель. Однак для успішної реалізації інклюзивного навчання вчителю необхідна допомога асистента вчителя. Саме надання такої допомоги вчителю та педагогічної підтримки учням з особливими освітніми потребами і є основною метою діяльності асистента вчителя. Вчитель та асистент вчителя спільно планують та обговорюють етапи освітнього процесу, узгоджують форми, методи навчання, організують роботу, що будується на принципі Co-teaching, де один педагог здійснює навчання, а інший надає підтримку в освітньому процесі учням, що її потребують.

Варто зазначити, що асистент вчителя не веде самостійно урок, не дає самостійно завдань під час уроку чи домашніх завдань, не здійснює оцінювання учнів, не звільняє учнів від уроків, у тому числі не складає розклад відвідування уроків учнем з особливими освітніми потребами, не обирає самостійно навчальний матеріал та методики викладання без узгодження з вчителями, які працюють у цьому класі [3].

Відповідно до поставлених завдань Концепції «Нова українська школа» проєкт впроваджено в пілотних закладах Кіровоградської області.

Головним завданням педагогічного колективу комунального закладу Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради» (директор Суліма Д.О.) є забезпечення права на освіту, належних умов проживання та виховання дітей, які потребують державної підтримки.

На підставі заяви батьків та висновку Інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, було організовано інклюзивне навчання для учня з особливими освітніми потребами (пілотного) 5-го класу відповідно до Концепції «Нова українська школа».

У школі функціонує мультидисциплінарна команда за участю заступника директора з навчально-виховної роботи, вчителів початкових класів (вчителів-

предметників), асистентів вчителів, психолога, соціального педагога, медичної сестри, батьків та залучених фахівців. На початку навчального року, в кінці кожного семестра відбуваються засідання команди, на яких обговорюються, розробляються та за потребою коригуються індивідуальні навчальні програми, плани та індивідуальна програма розвитку дитини. Рішення про методи, форми, методики та технології роботи з дитиною колективно приймають члени команди та несуть колективну відповідальність за результати. З цією метою розроблено шкільне Положення про команду психолого-педагогічного супроводу та визначено функції членів команди.

Важливе місце в системі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами займає психолого-педагогічний, соціальний супровід, який забезпечують асистенти вчителів.

Слід зазначити, що згідно з Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими МОН у закладі введено посаду асистента вчителя для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Адміністрацією закладу розроблено посадову інструкцію асистента вчителя та визначено основні завдання, що полягають в:

- адаптації змісту та методів до можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами;
- застосуванні під час уроку системи додаткових заходів, спрямованих на опанування навчального матеріалу;
- доповненні навчальної програми матеріалом, засвоєння якого необхідне учневі з особливими потребами для повноцінного життя в класі, школі, суспільстві;
- участі в розробленні та реалізації індивідуальних навчальних планів на кожному з визначених етапів (оцінювання психофізичного розвитку дитини, визначення й погодження аспектів навчання, що потребують застосування спеціальних методик, певної адаптації завдань, модифікацій класного докільця, створення особливого графіка навчального навантаження, моніторинг результатів);
- забезпечення індивідуального підходу під час уроків та позакласних заходів (заняття з дитиною, яка потребує додаткової допомоги та уваги).

Асистент вчителя безпосередньо підпорядковується заступнику директора з навчально-виховної роботи та працює у співпраці з вчителем. Важливою умовою якісного здійснення освітнього процесу в інклюзивному класі є узгодженість у роботі асистента вчителя та вчителя. В основі співпраці лежить чіткий розподіл спільної відповідальності та обов'язків, щодо усіх учнів класу.

Таким чином, основні завдання асистента вчителя закладу полягають в адаптації змісту та методів навчання до можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами та застосування під час уроку системи додаткових заходів спрямованих на опанування навчального матеріалу.

У процесі реалізації проекту відбулися зміни в організації освітнього процесу, зокрема:

- адаптації класного приміщення, структурування простору, візуалізації навчального матеріалу, практичному застосуванню знань;

- адаптації на рівні матеріалів і ресурсів, методів навчання, оцінки;
- активно використовується комп'ютерні технології, інтерактивне навчання, включення дітей у проектну та групову діяльність, що створює сприятливі умови для співпраці на основі «ситуації успіху», забезпечує взаємодію, надання консультативної підтримки дітям з особливими освітніми потребами.

Впроваджено в практику надання підтримки дітям з особливими освітніми потребами учнями-волонтерами за принципом «рівний-рівному», діяльність яких організовується вчителями та асистентами вчителів на уроках і позаурочний час.

З метою активного залучення учнівських колективів до створення сприятливої психологічної атмосфери проводяться виховні години, години спілкування. Проводиться цілеспрямована робота з формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

Також у роботі асистента вчителя серед основних завдань є визначення груп дітей, які потребують додаткової підтримки у процесі навчання та вивчення бар'єрів відповідно до різних сфер розвитку, що перешкоджають успішному функціонуванню (навчанням/взаємодії/ ігровій діяльності/мобільності в закладі освіти).

Слід відмітити, що важливою умовою забезпечення якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами є висока педагогічна майстерність, компетентність асистента вчителя. Тому асистенти вчителів пройшли навчання за Типовою програмою підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», беруть активну участь у обласних заходах організованих ресурсним центром підтримки інклюзивної освіти на базі Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Таким чином, асистент вчителя закладу забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини; допомагає учителю в організації навчально-корекційного і виховного процесу; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей дитини; допомагає дитині у виконанні навчальних завдань; відповідає за ведення індивідуальної документації на дитину; консультує батьків.

Пріоритетним завданням адміністрації Гімназії № 15 Олександрійської міської ради (директор Кравченко Ю.Є.) залишається створення якісних умов для навчання і виховання дітей, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами. Серед основних завдань Концепції «Нова українська школа» визначено забезпечення інклюзивності навчання, що включає налагодження ефективної роботи інклюзивно-ресурсних центрів із надання послуг дітям з особливими освітніми потребами, їх психолого-педагогічної оцінки, кваліфікованого супроводу та створення умов для навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти.

У гімназії № 15 для учнів з особливими освітніми потребами було організовано навчання за програмами 5-6 класів, для закладів загальної середньої

освіти. Індивідуальний робочий навчальний план включав предмети з освітньої програми закладу для 5- 6 класу закладу загальної середньої освіти.

Свою роботу асистенти вчителів в 5 класах пілотного проєкту «Нова українська школа» розпочали з підвищення кваліфікації за програмою курсу «Нова українська школа: перехід на наступний рівень». Опрацювали методичну та психолого-педагогічну літературу про особливості навчальної діяльності і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Проїшли дистанційне навчання з курсу «Дистанційне та змішане навчання дітей з особливими освітніми потребами»; навчання за програмою підвищення кваліфікації «Оцінювання без знецінювання» та «Розвиток професійних компетентностей асистентів учителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням»; тренінг «Побудова інклюзивного середовища в закладі освіти» та базовий рівень курсу «Цифрові інструменти GOOGLE для освіти».

Відповідно до посадових обов'язків асистент вчителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом з вчителем класу проводить навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми розвитку і навчання; допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців бере участь у розробці та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами.

На початку роботи команда психолого-педагогічного супроводу ознайомилися з висновками та рекомендаціями комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку учнів, наданими інклюзивно-ресурсним центром, обговорено з вчителем початкової школи рівень сформованості соціалізації дітей для кращого розуміння та ефективного підбору методів та прийомів подальшої роботи.

Виходячи з наявних освітніх труднощів було визначено та спланувано дії, що сприятимуть поступам у розвитку дітей.

Поспілкувавшись з батьками дітей, прийшли до висновку, що для збільшення мотивації, створення сприятливого та комфортного середовища, розвитку комунікаційних навичок учнів позитивний вплив мають ранкові зустрічі. Тому в своїй роботі продовжили використання цього прийому для пришвидшення адаптації при переході учнів від початкової школи до базової.

Асистенти вчителів постійно ведуть та фіксують спостереження за особливостями психофізичного розвитку учнів в щоденнику спостережень. Вносили пропозиції вчителям щодо добору завдань та візуальних засобів, адаптували завдання.

Як відомо, технології адаптації освітнього середовища спрямовані на пристосування як фізичного середовища так і ресурсів, методів, оцінки, матеріалів навчання відповідно до особливих освітніх потреб з метою забезпечення якості навчання і рівних можливостей для всіх учнів. Тому

особливу увагу асистенти вчителів приділяли увагу створенню адаптації та модифікації освітнього середовища та програми.

За умови планування простору вчителі та асистенти вчителів враховують багатофункціональність класу. Багато дітей з особливими освітніми потребами мають труднощі як в організації процесу навчання, так і у виконанні вимог вчителя. З метою полегшення процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами асистенти вчителів застосовують такі педагогічні прийоми:

- розклад з картинками – візуальна підтримка у вигляді предметів, фотографій, картинок, що розміщувалися на видному місці в класі також у кожного учня на парті;
- дошка пріоритетів «спершу-потім», яка допомагає відпрацювати алгоритми виконання певного завдання;
- картки-підказки, їх використовують, щоб учень міг самостійно підготуватися до уроків, для цього на столі прикріплюються певні картки;
- візуальні підказки для спільної діяльності в групі з однолітками - картинки, стікери, закладки, що прикріплені в книги, посібники, допомагають дитині з особливими освітніми в освітньому процесі.

В умовах воєнного стану в закладі практикували супровід дітей з особливими освітніми потребами в очному форматі, тоді як всі інші учні класу навчалися дистанційно. З цією метою адміністрації закладу вироблено чіткі правила й інструкції стосовно організації дистанційного навчання; наявність технічного забезпечення учнів (комп'ютер, смартфон, Інтернет), онлайнний навчальний контент.

У процесі реалізації пілотного проєкту Концепції «Нова українська школа» в освітньому закладі з інклюзивним навчанням відбулися ключові зміни, а саме:

- урізноманітнення методів і підходів до навчання;
- оновлення освітнього простору, адаптації освітнього середовища, що спрямовані на пристосування його складових (фізичного середовища, ресурсів, методів, оцінки, матеріалів навчання);
- збільшення свободи педагогів у виборі навчально-методичного забезпечення;
- урізноманітнення підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів;
- посилення дослідницької складової педагогічної діяльності.

За результатами пілотного проєкту, зробили висновки, що вчитель та асистент вчителя, який працює в умовах інклюзивної освіти, має високий рівень самоконтролю педагогічної діяльності; вміння, що дають змогу справлятися з негативними емоціями, навички релаксації, вміння володіти собою, здатність адаптуватися у складних, несподіваних ситуаціях. Самоконтроль асистента учителя, його врівноваженість, емоційна стійкість дають змогу попередити конфліктні ситуації у стосунках між дітьми та вчителем. Велику роль у цьому відіграє витримка вчителя та асистента, його доброзичливість, здатність підтримувати діяльність дитини з особливими освітніми потребами.

Та головне – завдяки проекту НУШ діти з особливими освітніми потребами стали більш комунікабельними, отримали стійкі навички самостійного приєднання до онлайн уроків у програмі ZOOM, добре орієнтуються у самостійному виконанні тестових завдань на освітніх ресурсах «Мій клас», «На урок» та «Classroom». Учні без супроводу батьків йдуть до школи та додому після уроків; вчать критично мислити, вільно себе почувати, висловлювати власну думку, творчо співпрацювати з іншими, не бояться помилитись, зацікавлені в отриманні знань та застосовують їх на практиці у повсякденному житті.

Таким чином, від злагодженої, чіткої організації роботи адміністрації закладу, інших фахівців, батьків залежить успіх впровадження інклюзивного навчання в освітній простір. Від ретельної підготовки навчального матеріалу, узгодження форм, методів навчання, розуміння остаточних результатів, співпраці вчителя та асистента вчителя залежить успіх у навчанні, соціалізація дитини з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник /А.А. Колупаєва та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.

2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII / Верховна Рада України (із змінами і доповненнями станом на 09.08.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2020 року № 1/9-495 «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>.

4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сергій КОЛІСНІЧЕНКО, Жанна ФЕДІРКО

Фізична культура в НУШ спрямована на те, щоб зробити заняття цікавими, ефективними та доступними для кожного учня, незалежно від його індивідуальних можливостей. Цей підхід допомагає формувати у дітей стійкі навички здорового способу життя, позитивне ставлення до фізичної активності та важливі життєві компетентності.

Курс фізичної культури адаптаційного циклу базової середньої освіти становить важливу складову в навчанні, розвитку та вихованні учнів 5-6 класів, оскільки він сприяє формуванню і вдосконаленню основних рухових навичок та фізичних якостей, таких як сила, швидкість, витривалість, гнучкість і координація, підготовці учнів до виконання нормативів з фізичної культури, профілактиці захворювань через регулярні фізичні навантаження та підвищенню загальної фізичної працездатності та зміцненню імунної системи.

Курс фізичної культури є не тільки важливим елементом навчального плану, але й потужним інструментом для всебічного розвитку особистості учнів, сприяючи їх фізичному, психічному, соціальному та емоційному благополуччю.

Модельна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти була розроблена групою авторів: Педан О.С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інших. Ця програма була рекомендована Міністерством освіти і науки України наказом від 17.08.2022 року № 752. Спрямована на вдосконалення фізичної культури серед учнів 5-6 класів, розвиваючи їхні фізичні здібності та заохочуючи до активного способу життя.

При складанні програми «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти, розробленої групою авторів (Педан О.С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інших), були враховані наступні аспекти, які допомагають створити комплексну та ефективну програму, спрямовану на всебічний фізичний розвиток учнів, формування здорового способу життя та виховання позитивного ставлення до фізичної культури:

- врахування сучасних інтересів та захоплень учнів, що дозволяє зробити заняття фізичною культурою більш цікавими та мотивуючими;
- особливості розвитку дітей 5-6 класів, зокрема фізичні та психологічні аспекти, що впливають на здатність до навчання та засвоєння нових навичок;
- використання методик, що сприяють зміцненню здоров'я, профілактиці захворювань та збереженню фізичного стану учнів;
- впровадження новітніх педагогічних технологій та методів навчання, що роблять процес фізичного виховання більш ефективним та інтерактивним;
- дотримання державних стандартів України та рекомендацій міжнародних організацій у сфері фізичної культури;

- включення різних видів спорту та фізичних вправ, що сприяє розвитку всебічних фізичних якостей учнів;
- орієнтація на індивідуальні можливості та потреби кожного учня, забезпечення диференціації та інклюзії у навчальному процесі.

Одним із ключових принципів виконання завдань фізичної освітньої галузі є індивідуальний підхід до навчання, який дозволяє створити сприятливі умови для розвитку фізичних здібностей кожного учня, сприяє формуванню позитивного ставлення до фізичної культури і спорту, а також забезпечує всебічний фізичний розвиток і здоров'я дітей урахуваючі фізичні, психологічні і соціальні особливості учнів для максимально ефективного засвоєння матеріалу. Застосування різних методик і підходів для забезпечення рівних можливостей участі всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби, надання учням можливості вибирати ті види фізичної активності, які відповідають їхнім інтересам, здібностям та здійснення постійного контролю за фізичним розвитком кожного учня та відповідна корекція навчальних завдань.

На уроках фізичної культури вчитель Нової української школи (НУШ) використовує сучасні підходи та методики, орієнтовані на всебічний розвиток учнів та їхню мотивацію до активного способу життя.

Одним із складних завдань, яке стоїть перед вчителем фізичної культури, на думку Чорного Олександра Сергійовича, учителя КЗ «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради» про викладання фізичної культури в 5-6 класах в період адаптації в Новій українській школі (НУШ), є інтеграція інклюзивного підходу в навчальний процес. Це завдання включає в себе:

- розробку та впровадження таких вправ і завдань, які враховують фізичні, психічні та емоційні потреби всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби;
- підбір і адаптація фізичних навантажень для кожного учня з урахуванням його можливостей та потреб, що вимагає детального моніторингу та оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку;
- забезпечення позитивного та підтримуючого середовища, де кожен учень відчуває себе комфортно та впевнено, незалежно від своїх фізичних можливостей;
- співпрацю з психологами, логопедами, лікарями та іншими фахівцями для розробки та реалізації індивідуальних програм фізичного розвитку та реабілітації;
- проведення виховних заходів і занять, спрямованих на формування в учнів толерантності, поваги та розуміння до своїх однолітків, які мають особливі освітні потреби;
- використання спеціального спортивного обладнання, яке дозволяє учням з різними можливостями брати участь у фізичних вправах та спортивних заходах;
- навчання новим методикам та підходам у фізичному вихованні, участь у семінарах, тренінгах та курсах підвищення кваліфікації. Всі ці аспекти роблять завдання інтеграції інклюзивного підходу в навчальний процес

складним, але надзвичайно важливим для забезпечення рівних можливостей і сприятливих умов для всебічного розвитку всіх учнів.

Отже, дослідження показують, що фізична активність позитивно впливає на когнітивні функції, що може сприяти кращій успішності в інших навчальних предметах. Фізична культура в НУШ є невід'ємною частиною комплексного підходу до освіти, який враховує всі аспекти розвитку особистості учня, допомагаючи їм стати здоровими, активними та соціально адаптованими громадянами.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бережна Лариса Анатоліївна, вчитель англійської мови комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Бершадська Катерина Павлівна, заступник директора комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Білик Олена Миколаївна, вчитель музичного мистецтва комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради.

Богданова Оксана Петрівна, методист науково-методичної лабораторії природничо-математично та інформативно-технологічних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Бондарчук Оксана Станіславівна, вчитель образотворчого мистецтва комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради.

Боса Оксана Олексіївна, вчитель трудового навчання гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області».

Відіборенко Інна Володимирівна, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Волкотруб Катерина Вячеславівна, вчитель англійської мови комунального закладу «Бобринецький ліцей №1».

Гула Людмила Анатоліївна, вчитель української мови та літератури комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради».

Дзюбас Наталія Анатоліївна, методист обласного навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Дробот Олександра Богданівна, вчитель інформатики гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Желєзнова Тетяна Петрівна, старший викладач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Жигалюк Алла Леонідівна, вчитель української мови та літератури комунального закладу ««Бобринецьке навчально –виховне об'єднання «НВК «Гімназія загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1»».

Задубняк Юлія Анатоліївна, методист науково-методичної лабораторії суспільствознавчих дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Карпук Володимир Васильович, директор комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Кирилюк Оксана Юріївна, вчитель інформатики комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради».

Книш Наталія Володимирівна, вчитель української мови та літератури комунального закладу «Бобринецький ліцей №1».

Коваленко Надія Станіславівна, вчитель хімії гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Колісніченко Сергій Володимирович, методист науково-методичної лабораторії виховної роботи, фізичної культури та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Кондратова Вікторія Вадимівна, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Кравченко Борис Євгенійович, директор гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Лало Галина Володимирівна, вчитель біології комунального закладу «Ліцей №7 «Перспектива» Світловодської міської ради».

Матяшова Лілія Петрівна, директор комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради».

Мердак Наталія Анатоліївна, вчитель інформатики комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради».

Мічкур Галина Сергіївною, вчитель біології комунального закладу «Бобринецький ліцей №1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Мусянович Тетяна Валеріївна, вчитель української мови й літератури комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради».

Орловська Оксана Володимирівна, вчитель української мови й літератури гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Пич Лариса Петрівна, вчитель технологій та мистецтва комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради».

Половенко Олена Вікторівна, завідувач обласного навчально-методичного центру освітнього менеджменту та координації діяльності методичних служб комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Сакалош Людмила Васиївна, вчитель біології комунального закладу «Бобринецький ліцей № 1» Бобринецької міської ради Кіровоградської області.

Смородіна Ірина Ігорівна, вчитель української мови й літератури гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Стойкова Ірина Васиївна, вчитель англійської мови комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради».

Суліма Дмитро Олександрович, директор комунального закладу «Ліцей «Перспектива» Світловодської міської ради».

Татаренко Олена Володимирівна, методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної та інформатично-технологічної освіти.

Хлань Людмила Миколаївна, координатор з природничої освіти, завідувач науково-методичної лабораторії природничо-математичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Цвінська Крістіна Геннадіївна, вчитель англійської мови гімназії № 15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

Чала Марина Станіславівна, методист науково-методичної лабораторії природничо-математичних та інформатично-технологічних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Чебоненко Валентина Федорівна, завідувач обласного навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Червонець Інна Володимирівна, завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Черткова Наталія Сергіївна, координатор з громадянської та історичної освіти, завідувач науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Чубова Світлана Віталіївна, заступник директора гімназії №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІН: ВІД ІДЕЙ ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

(з досвіду роботи)

Підписано до друку 08.10.2024 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк – принтер. Тираж 100 прим.
Зам. № 446

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика
Перспективна, 39/63, м. Кропивницький, 25006.